

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

ANNE BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARI İLE BENLİK SAYGILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsa ÇAKILCIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nurgül YAVUZER

HAZİRAN 2016

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**ANNE BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARI İLE BENLİK SAYGILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

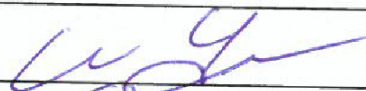

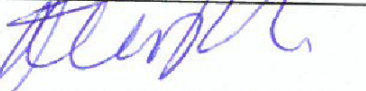
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsa ÇAKILCIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

“Bu tez 23/06/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yrd. Doç. Dr. Nurgül Bayır		Bozandı
Yrd. Doç. Dr. Sema Yılmaz		Bozandı
Yrd. Doç. Dr. Firdas Melis Çi		Bozandı

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İsa ÇAKILCIOĞLU

23.06.2016

ÖNSÖZ

Ailelerin çocuk yetiştirme tutumları yıllar boyunca birçok araştırmaya konu olmuş ve farklı boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Bu konunun bu kadar araştırılması şüphesiz toplumun geleceği olan çocuklar üzerinde doğrudan etkiye sahip olmasıdır. Çocukların ilk eğitim yerleri aileleridir ve birçok özelliklerini ailelerinden almaktadırlar. Bu araştırmada anne babaların benlik saygıları farklı boyutlarıyla incelenmiş ve çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışma yaptığım bu araştırmamda, bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, bu süreçte gösterdiği sabır ve anlayışından dolayı tez danışmanım olan saygıdeğer Yrd. Doç. Dr. Nurgül Yavuzer'e teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda uygulamış olduğum anketime katılan tüm anne babalara şükranlarımı sunuyorum.

İsa ÇAKILCIOĞLU

23.06.2016

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
Araştırma Soruları	4
Sayıtlılar	5
Sınırlılıklar.....	6
Araştırmanın Önemi	6
Tanımlar	6
BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	8
1.1.Tutum	8
1.2. Aile.....	12
1.3. Aile Sistemleri.....	12
1.4 Anne Baba Tutumları	13
1.4.1 Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu	13
1.4.2 Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu	15
1.4.3 İzin Verici Anne Baba Tutumu	15
1.4.4 Tutarsız (Dengesiz - Kararsız) Anne Baba Tutumu	16
1.4.5 Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu	17
1.4.6 Reddedici Anne Baba Tutumu	17

1.4.7 Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	18
1.5 Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler	19
1.6 Anne Baba Tutumlarına İlişkin Kuramsal Açıklamalar	22
1.7 Benlik Kavramı	27
1.8 Benlik Kavramına İlişkin Kuramlar	32
1.9 Anne Baba Tutumlarıyla İlgili Yapılan Araştırmalar	39
BÖLÜM 2: YÖNTEM	41
2.1 Araştırma Modeli	41
2.2 Araştırma Grubu	41
2.3 Veri Toplama Araçları	42
2.3.1 Kişisel Bilgi Formu	43
2.3.2 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)	43
2.3.3 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	43
2.4 Verilerin Toplanması	45
2.5 Verilerin Analizi	46
BÖLÜM 3: BULGULAR	47
SONUÇ ve TARTIŞMA	61
Tartışma	61
Öneriler	69
KAYNAKÇA	73
EKLER	84

KISALTMALAR

- BS** :Benlik Saygısı,
KKS :Kendilik Kavramının Sürekliliği,
İGD :İnsanlara Güven Duyma,
ED :Eleştiriye Duyarlılık,
AKE :Aşırn Koruyucu Ebeveyn,
DEE :Demokratik ve Eşitlikçi Ebeveyn,
EKRE:Ev Kadınlığını Reddedici Ebeveyn,
KKG :Karı-Koca Geçimsizliği,
BDE :Baskıcı ve Disiplinli Ebeveyn

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyo-demografik bilgileri.....	42
Tablo 2: Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği ve benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimsel istatistikleri.....	47
Tablo 3: Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygısı ölçeği alt boyutları arasındaki koraleyonel ilişki	48
Tablo 4: Anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri.....	49
Tablo 5: Anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutları arasındaki korelasyonel ilişki	50
Tablo 6: Anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri.....	51
Tablo 7: Anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri.....	52
Tablo 7a: Anne babaların evlilik yıllarına göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA.....	53
Tablo 8: Anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri.....	54
Tablo 9: Anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri.....	55
Tablo 10: Anne babaların mesleklerine göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri.....	56
Tablo 11: Anne babaların aile gelirlerine göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri.....	57
Tablo 11a: Anne babaların aile gelirine göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA.....	58
Tablo 11b: Anne babalarına aile gelirine göre kendilik kavramı sürekliliklerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA	58
Tablo 11c: Anne babaların aile gelirine göre insanlara güven düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA	59

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1. Baumrind' in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması..... 25
- Şekil 2. Maccobay ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli 27

Tezin Başlığı: Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi	
Tezin Yazarı: İsa ÇAKILCIOĞLU	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nurgül YAVUZER
Kabul Tarihi: 23 Haziran 2016	Sayfa Sayısı: X (ön kısım) + 83 (tez) + 16 (ek)
Anabilimdalı: Psikoloji	Bilimdalı: Psikoloji
ÖZET	
<p>Bu araştırmanın amacı anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları arasında ilişki olup olmadığını incelemektir. Yine yaş ile ebeveynlerin benlik saygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanında ebeveynlerin cinsiyeti, evlilik yılı, çocuk sayısı, eğitim durumu, mesleği ve aylık gelir düzeylerine göre benlik saygılarının farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma İstanbul’ da yaşayan 146 evli çift üzerinde yapılmıştır. Anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilen ve Le Compte ve Özer (1978) tarafından uyarlaması yapılan Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) ölçeği kullanılmıştır. Anne babaların benlik saygılarını belirlemek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Bunların yanında ailelerin araştırma kapsamında belirlenen özelliklerini öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.</p> <p>Araştırma kapsamında anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla pearson momentler çarpım korelasyonu kullanılmıştır. Anne babaların yaş ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi araştırmak için korelasyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Anne babaların belirlenen özelliklerine göre (cinsiyet, evlilik yılı, çocuk sayısı, eğitim durumu, meslek ve aylık gelir düzeyi) benlik saygılarının farklılaşp farklılaşmadığını ölçmek için t testi ve ANOVA kullanılmıştır. Farklılık gözlenen gruplar post-hoc testlerinden olan Tukey çoklu karşılaştırma testi ile incelenerek hangi gruplar arasında farklılık olduğu belirlenmiştir.</p> <p>Araştırma sonucunda özellikle demokratik ve eşitlikçi ebeveyn tutumları ile olumlu benlik algısı arasında anlamlı düzeyde ilişki görülmüştür. Bunun yanında meslek sahibi olmanın ve yüksek düzey gelire sahip olmanın benlik saygısı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür</p>	
Anahtar Kelimeler: Anne baba tutumları, benlik saygısı, benlik	

Title of the Thesis: Investigation of the relationship between parents and growing children on the attitude of self-esteem

Author: İsa ÇAKILCIOĞLU

Supervisor: Assist. Prof. Nurgül YAVUZER

Date: 23 June 2016

Nu.of pages: X (pre text) + 83 (main body) +16

Department: Psychology **Subfield:** Psychology

ABSTRACT

The aim of this study is to examine whether the attitudes of parents with child-rearing establish between relationship and self-esteem. The has examined the relationship between age and self-esteem of parents. Besides of parents, gender, year of marriage, number of children, education level, occupation do not have been studied differed according to their self-esteem and monthly income. Research was conducted on 146 married couples livingin İstanbul. Schaefer determines the parents' child-rearing attitudes and Bell (1958) was developed by and Le Compte and Özer (1978) was adapted to the Family Life and Child Rearing Attitudes Scale (PARI) scale was used. Parents determine their self-esteem Rosenberg (1965) developed by the Rosenberg Self-Esteem Scale was used. In additionally,these families were developed by researchers to learn about the properties identified under the Personal Information Form is used for research.

Pearson moments of the research covered by their parents in order to measure the relationship between child-rearing attitudes and self-esteem which are used in the product correlation. Correlation analysis of the age of the parents was used to investigate the relationship between self-esteem. According to the specifications set of parents (sex, years of marriage, number of children, education level, occupation and monthly income) to measure whether it differs self-esteem t-test and ANOVA were used. The differences were observed in the groups analyzed by Tukey's multiple comparison test with the post-hoc tests it was determined that there is a difference between what the groups.

Strong correlation is between the survey results and a positive self-perception, particularly, in democratic and egalitarian parental attitudes were observed. Besides, being a profession has been shown to have a positive impact on revenues of having high self-esteem.

Keywords: Parents attitudes, self disrespectful, the self

GİRİŞ

Çocuklar anne karnında başlayan gelişim süreçlerine, doğumla birlikte aile ortamında devam eder. İlk karşılaştığı kişiler anne ve babasıdır. Öğrenmiş olduğu tüm bilgilerin kökeni anne babasına dayanmaktadır. Nasıl yemek yiyeceğini, hangi durumlarda ağlayıp hangi durumlarda güleceğini, karşılaştığı durumlara aile bireylerinin nasıl tepki verdiği gibi birçok özelliği yaşayarak öğrenmektedir (Rogers, 1965). Anne babasını izleyerek, onların tavırlarını örnek alarak, taklit ederek bazen kullanmaya çalışarak hayatına devam etmektedir. Bu yüzden çocukluk dönemi önemlidir çünkü tüm davranış kalıplarının temeli atılmaktadır (McKay ve Fanning, 2005). Bu aşamalarda anne babaların davranışları, tutumları, iletişim-etkileşim biçimleri, konuşma biçimleri çocuğa karşı sevgi ve güven düzeyleri gibi birçok faktör çocukların duygu, düşünce ve davranışlarının oluşmasında büyük etkisi vardır.

Adler yaşamın ilk yıllarının kişilik gelişimi için çok önemli olduğunu belirtmiş ve anne-babaların tutumlarının ve bunları çocukların algılayış tarzlarının çocukların gelişiminde temel nokta olduğunu vurgulamıştır. Çocukların anne baba tutumlarını algılama, yorumlama biçimlerinin kendi davranışlarını geliştirmede elde ettikleri ilk veriler olduğunu belirtmiştir (Adler, 2002). Albert Ellis de olayı bilişsel bir bakış açısıyla değerlendirmiş ve ilk yaşantıların hayata dair ilk şemalarımızı oluşturduğunu belirtmiştir. Daha sonraki tüm yaşantımızda olaylara bu şemadan hareketle baktığımızı söylemiştir (Corey, 2008).

Ebeveyn ve çocuk sağlığıyla ilgili yapılan çalışmalar sağlıklı çocukların yetişmesi için öncelikle ebeveynlerin sağlıklı olması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yönüyle ebeveynlerle yapılacak olan önleyici ve müdahale edici çalışmalar önem arz etmektedir (Bobgan ve Bobgan, 1998).

Benlik saygısı bireylerin kendisini ne ölçüde sevdiği, ne ölçüde kabul ettiği ve ne ölçüde saygı duyduğunun sonucunda oluşan değerler bütündür (Harter, 1983). Rogers ise bireylerin kendileri hakkındaki düşüncelerinin oluşmasında 2 faktörün etkili

olduğunu belirtmiştir. Bunlardan birincisi bireyin kendisini algılama biçimi yani benlik saygısı, ikincisi ise çevresinden aldığı geri bildirimlerdir (Rogers, 1965). Bireyin kendisini çeşitli yönleriyle değerlendirmesi ve bu değerlendirme sonucunda kendisi hakkında yargılara ulaşmasıdır. İyi-kötü, başarılı-başarısız, tembel-çalışkan, güzel-çirkin gibi kendisine yönelik yapmış olduğu çıkarımlara benlik saygısı denmektedir. Burada bireyin kendisine yönelik olumlu ve olumsuz yargıları olmaktadır. Bunlarda olumsuz yargıların ağır bastığı durumlara düşük benlik algısı; olumlu yargıların ağır bastığı durumlara ise yüksek benlik algısı denmektedir.

Benlik saygısı, bireylerin kendilerini algılayış tarzları, hayata bakış açıları, kendilerine verdikleri değer, hayattan aldıkları doyum gibi hayatın her yönünü etkilemektedir (Burke ve Cast, 2002). Aynı zamanda diğer bireylerle olan ilişkisini de etkilediği düşünülürse benlik saygısı kişilerin ilişki biçimlerini, ilişkilerinin kalitesini ve tüm sosyal etkileşimlerini etkilemektedir. Benlik saygısı düşük olan insanlar yetersizlik, kendine güvensizlik, değersizlik ve boşlukta hissetme gibi olumsuz yıpratıcı duygularla hayatlarına devam etmektedirler. Benlik saygısı yüksek olan bireyler ise yeterli, özgüveni yüksek, dostane ve kaliteli ilişkiler kurabilene insanlar olarak görülmektedir (Sorensen, 2006). Yapılan araştırmalar benlik saygısının bireyleri hızlı öğrenme, fiziksel gelişiminde daha hızlı ilerleme, beceri ve yeteneklerini daha iyi geliştirme gibi bireylerin gelişim aşamalarında benlik saygısının etkili bir rolü olduğunu göstermektedir (Roberts, 2002). Bu yönüyle bireyle yapılan her türlü çalışmada benlik saygısı göz ardı edilemeyecek kadar büyük öneme sahiptir. Göz ardı edildiği takdirde ise yapılan çalışma her zaman bir yönüyle eksik kalacaktır.

Düşük benlik saygısının oluşmasında etkili olan temel faktörler şunlardır (Sorensen, 2006):

1. Eleştirilerek büyütülen çocuklar
2. Çocuklukta yaşanan travma ve yas durumları
3. Ailede ruh sağlığı bozuk ebeveynlerin olması
4. Reddedici ebeveynlerin olması
5. Çocukların sevgi ve güven duygusunu hissetmeden büyümesi

Görüldüğü gibi benlik saygısının gelişiminde temel faktör ebeveynlerin sergilemiş olduğu tutum ve davranışlardır. Bu yüzden benlik saygısı ve ebeveyn tutumları sürekli olarak birbirini etkilemektedir. Sağlıklı ebeveyn benlik saygısı yüksek çocuklar, benlik saygısı yüksek çocuklar sağlıklı ebeveynler olacaktır.

Anne baba tutumları, anne babaların çocuk yetiştirirken genel olarak sergilemiş oldukları tavır ve tutum olarak tanımlanmaktadır. Anne babaların sergilemiş oldukları sevgi, saygı, güven, destekleme, baskı, şiddet gibi tüm özellikler anne baba tutumlarını oluşturmaktadır (Yörükoğlu, 1996). Literatürde bununla ilgili birçok gruplandırma yapılmıştır. Her bir gruplama anne baba davranışlarını farklı bir bakış açısıyla incelemekte ve ona göre gruplandırmaktadır.

Ailenin çocukların gelişiminde çok önemli rolleri vardır. Çocuğun aile üyeleriyle ve diğer insanlarla olan ilişkileri, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırları, benimsediği davranış ve tutumları ailelerinde şekillenmektedir. Aile aynı zamanda çocuğa, aile ve toplumun bir üyesi olduğu bilincini aşlar ve topluma uyum biçimlerinin oluşmasında zemin hazırlar (Yavuzer, 1996).

Birçok uzmanın da dediği gibi bireyle ilgili yapılan araştırmalarda anne babaların rolü göz ardı edilemeyecek öneme sahiptir. Özellikle anne babanın tutumları, kendilerini algılayış tarzları, benlik saygıları, çocuk yetiştirme tarzları, hayata bakış açıları gibi birçok faktör çocukları üzerinde doğrudan etkili olan faktörlerdir. Anne babaların tüm özelliklerinin çocuklar üzerinde büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda anne babaların tüm bu özelliklerinin de birbiriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir çünkü aynı kişiye ait özelliklerden bahsedilmektedir. Bu yüzden anne babaların çocuk yetiştirme tarzları ile benlik saygılarının ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Literatürde anne baba tutumlarıyla ve benlik saygısıyla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. İlköğretim öğrencilerinde benlik saygısını geliştirmeye yönelik çalışmalar (Güloğlu, 1999); mesleki benlik saygısıyla benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen (Soğukpınar, 2014); anne babaların benlik saygısı ile çocukların benlik saygısını

inceleyen (Dilek, 2007); depresyon, kaygı düzeyleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen (Sancakoğlu, 2011) araştırmalar mevcuttur. Anne baba tutumları üzerinde yapılan araştırmalar ise anne baba tutumları ile sorumluluk algısı ve obsesif kompulsif belirtileri inceleyen (Hacıömeroğlu, 2008), koşullu anne baba tutumlarıyla mükemmeliyetçilik, öznel iyi oluş ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen (Mendi, 2015), kardeş ilişkileriyle anne baba tutumları ve uyum problemleri arasındaki ilişkiyi inceleyen (Erginoğlu, 2015) ve internet bağımlılığıyla anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen (Eftekin, 2015) bir çok araştırma yapılmıştır.

Benlik saygısı ve anne baba tutumlarının önemi düşünöldüğü zaman konunun güncelliğini hiç kaybetmeyeceği ve sürekli yeni verilerle desteklenmesi gerektiği düşünölmektedir. Özellikle tüm anne baba tutumlarıyla benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma bu yönüyle literatüre yeni katkı sağlamakta, araştırmalara yeni bir boyut kazandırmaktadır.

Özetle, benlik saygısı insan hayatının her anına etki eden bir kavramdır. İnsanla yapılacak olan her çalışma için göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Anne baba tutumları ise hem anne babanın hayata bakışını yansıtmakta hem de çocuklarının benliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Araştırma Soruları

Bu çalışmada anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır:

Soru 1: Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

1.a. Anne babaların aşırı koruyucu tutumları ile benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

1.b. Anne babaların demokratik davranma ve eşitlik tanıma tutumları ile benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

1.c. Anne babaların evdeki rolleri reddetme tutumları ile benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

1.d. Anne babaların karı-koca geçimsizliği tutumları ile benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

1.e. Anne babaların baskı ve disiplin tutumları ile benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

Soru 2: Anne babaların sosyo-demografik değişkenlerine göre benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki veya farklılaşma var mıdır?

2.a. Anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

2.b. Anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygısı alt boyutları farklılaşmakta mıdır?

2.c. Anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı alt boyutları farklılaşmakta mıdır?

2.d. Anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygısı alt boyutları farklılaşmakta mıdır?

2.e. Anne babaların çocuk sayısına göre benlik saygısı alt boyutları farklılaşmakta mıdır?

2.f. Anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygısı alt boyutları farklılaşmakta mıdır?

2.g. Anne babaların iş durumlarına göre benlik saygısı alt boyutları farklılaşmakta mıdır?

2.h. Anne babaların aylık gelir düzeylerine göre benlik saygısı alt boyutları farklılaşmakta mıdır?

SAYILTILAR

- i. Anne babaların verilen envanterlere objektif ve samimi bir biçimde cevap verdikleri varsayılmıştır.

SINIRLILIKLAR

- i. Bu çalışmada en az 1 çocuğu olan aileler ile sınırlandırılmıştır.
- ii. Sadece İstanbul'da yaşayan aileler ile sınırlandırılmıştır.
- iii. Örneklem sayısı azdır. 286 birey araştırmaya katılmıştır. Dolayısıyla, araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma gurubunun, evrenin örneklem hacmini oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İnsanlar belli davranış kalıplarına sahiptirler ve hayatlarında da bu kalıplara göre hareket etmektedirler. Farklı davranışlarının bile altında aslında birbirlerine benzer özellikler yer almaktadır. Mesela depresif bir annenin bu durumu hayata bakışını, çocuk yetiştirme biçimini, benlik saygısını, düşünce biçimleri gibi birçok özelliklerini etkileyecektir. Bu çalışmanın ailelerle ilgili yapılacak çalışmaların bir bütünlük içerisinde yapılmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Bunun yanında İkizoğlu, Yücedağ, Düzgün, Ertem ve Tire'nin çalışmalarından hareketle, anne babaların bir bütün halinde değerlendirilmesine katkı sağlaması ve bunun doğrultusunda anne babalarla yapılacak çalışmalara referans olacağı; ayrıca anne baba tutumları ve benlik saygısı ile ilgili alan yazına katkı sağlaması ve konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalara yol gösterici olması amaçlandığından önemli görülmektedir.

TANIMLAR

Benlik, kişilerin fiziksel ve zihinsel özelliklerinin toplamı ve bireyin sahip olduğu tüm özelliklere ilişkin kendini değerlendirmesidir. Bireyin çevresi ile etkileşimi sonucu sahip olduğu kendine ait birtakım duygu, düşünce, değer ve kavramlar sistemi olan benlik; insanın kendi benliğini algılayış biçimidir (Yörükoğlu,2000).

Benlik saygısı, kişinin kendini tanıması ve gerçekçi olarak değerlendirmesi sonucunda kendi yetenek ve güçlerini olduğu gibi kabul edip benimsemesi şeklinde tanımlanmakta olup, kişinin kendisine karşı duyduğu sevgi, saygı ve güven duygularını ifade

etmektedir. Bunlar içinde benlik saygısı kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılan kavramlar, öz saygı, özgüven ve kendilik kavramıdır. Kişinin kendini gururlu, değerli, gayretli, etkin ve başarılı hissetmesi anlamına gelen benlik saygısı, kendini irdeleme ve değerlendirme sonucu ortaya çıkan duygu olarak tanımlanmaktadır (Çuhadaroğlu, 1986).

Anne baba tutumları, anne babaların çocuk yetiştirirken genel olarak sergilemiş oldukları tavır ve tutum olarak tanımlanmaktadır. Anne babaların sergilemiş oldukları sevgi, saygı, güven, destekleme, baskı, şiddet gibi tüm özellikler anne baba tutumlarını oluşturmaktadır (Yörükoğlu, 2000).

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. TUTUM

Bir kavram olarak tutum, farklı şekillerde ve bazı değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu değerler içerisinde tutumun zihinsel bir öge, davranışların oluşmasına yön veren duyumsal bir ön düşünce, bir ideoloji ve kanaat oluşumunu etkiliyor olması açıklanmaktadır. Ortak görüş ise tutumun duygular, inançlar ve davranışlar arasındaki ilgisi olmuştur. (Atkinson ve ark., 1999).

Kişinin çevresindeki her şey için bir tutum geliştirmez. Bunun yanı sıra tutum geliştirmesi için bir deneyimi olması da gerekmez. Kişi dolaylı bir şekilde tutum sahibi olabilir (Baysal ve Tekarslan, 1981).

Ozankaya tutumu toplumsal olarak kazanılmış eğilim olarak tanımlanmaktadır (Ozankaya, 1975). Sosyal psikolojide tutum bireyin psikolojik bir nesneye ilişkin değerlerini düzenleyen bir eğilim olarak yer bulmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Tutumların Özellikleri

Hanyaloğlu (1995)'e göre tutumların özellikleri şöyledir:

Güç derecesi: Tutumların gücü duygu düşünce ve davranışlara yansımalarına göre değişmektedir. Güçlü merkezi yapıdaki tutumların duygu düşünce ve davranışları etkileyebilme gücünün olduğu düşünülmektedir.

Karmaşıklık: Tutumların karmaşıklık derecesi içerdiği öğeler ve çeşitliliği bakımından farklılık gösterir. Bazı tutumlar sade bir halde iken bazı tutumlar oldukça karmaşıktır (Durmuş, 2006). Örneğin; güzel bir tarihi yapıya duyulan beğeni duygusu sade bir halde iken bu yapı karşısında mest olma, hayaller kurma durumu karmaşık bir yapıya sahiptir.

Diğer Tutumlarla İlişki ve Merkezilik: Kişilerin hayatında birbiriyle bağlantılı olan tutumlar bir süre sonra o kişi için hayatına yön verici bir etkiye dönüşebilmektedir. Bu durum tutumun merkezilik özelliğiyle ilgilidir (Durmuş, 2006).

Öğeler arası Tutarlık: Tutumlara ait öğeler birbiriyle paralel yapıda olma durumu gösterirler. Öğeleri birbiriyle paralel olan tutumları değiştirmek de kolay olmamakla birlikte paralellik göstermeyenler için değişiklik oldukça zordur (Aydın, 1987).

Tutumlar arası Tutarlık: Kişinin gösterdiği tutumlar arasında genellikle belirgin bir ilişki ve benzerlik söz konusudur (Hanyaloğlu, 1995).

Tutumun Yapısı: Her davranış bir tutumun sonucu olmayabilir. Tutumların asıl özelliği sistemli bir yapıya sahip olmalarıdır.

Sherif tutumlar ile davranışlar arasındaki şu altı ölçütü geliştirmiştir (Batmaz, Tolun, Isın, 1985).

1. Tutumlar sosyal öğrenme sonucunda sonradan kazanılırlar.
2. Tutumlarda devamlılık vardır, anlık olarak oluşup yok olmazlar.
3. Ortaya çıkan tutum ile birlikte kişi ile nesne arasında düzenli bir ilişki oluşur.
4. Oluşan tutumlarla birlikte insan nesne ilişkisinde bir güdülenme süreci oluşur.
5. Tutumların oluşması kıyaslanabilir bir takım etmenlerin bir arada olmasıyla gerçekleşir.
6. Kişisel tutumlar zamanla toplumsal tutumları da beraberinde getirebilirler.

Tutumun Öğeleri

Tutumları oluşturan duygusal, davranışsal ve bilişsel olmak üzere 3 öge bulunmaktadır. Bu boyutların birbirleriyle karşılıklı olarak ilişki içerisinde oldukları ve birbirlerini etkiledikleri bilinmektedir (Tavsancıl, 2002). Bir nesneye ya da bir duruma yönelik olumlu bir düşüncemiz olduğu zaman bu tüm tutumlarımızı etkileyerek duygusal olarak

hoşlanma ve davranışsal olarak da daha olumlu davranışları tetikleyecektir. Tutumlara ait bu ögeler şunlardır.

Bilişsel Öge: Birey bilgilerini gruplandırarak zihninde canlandırır. Böylece benzer özelliklere sahip grup öğelerine karşı benzer tutumları sergiler (Hanyaloğlu, 1995).

Duygusal Öge: Bireylerin bir nesne ya da duruma karşı hoşlanma – hoşlanmama durumlarını ifade eden tutum ögesidir. Duygusal bir boyuttur ve duyguları ifade etmektedir. Olumlu duyguların olumlu tutumu, olumsuz duyguların ise olumsuz tutumları ifade ettiği söylenebilir (Hanyaloğlu, 1995). Duygusal öge, bireyin sahip olduğu değerler sistemi ile yakından ilgili bir kavramdır. Tutumun bireyin amaçlarına hizmet edip etmemesi, olumlu veya olumsuz duyguların oluşmasına neden olmaktadır. Tutumun duygusal ögesi olumlu ya da olumsuz tepkiye ön eğilimdir. Bununla beraber tutumun duygusal ögesi ağır basar ve bir tutumun değişmesi daha zordur (Kaya, 2010).

Davranışsal Öge: Bireylerin belli bir durum ya da nesneye karşı davranışsal eğilimlerini ifade etmektedir. Bu sözel davranışları olabildiği gibi sözel olmayan davranışları da içine almaktadır (Tavsancıl, 2002).

Bu 3 boyutta birbiriyle yakın ilişki içindedir. Bir kişiye ya da nesneye karşı negatif düşünceleri olan bir kişinin, o tutum objesine karşı negatif duygular beslediği ve davranışsal olarak da o nesne ile ilgilenmediği ya da ona yönelik olumsuz davranışlar içerisinde olduğu söylenebilir.

Tutumun Oluşması

Tutumların nasıl oluştuğuna ilişkin birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar genel olarak şöyle sıralanabilir (Hanyaloğlu,1995):

1. Genetik Faktörler,
2. Biyolojik Faktörler,
3. Tutum konusunda olan doğrudan deneyimler,
4. Kişilik,

5. Toplumsallaşma süreci,
6. Grup üyeliği,
7. Sosyal sınıf

Bu faktörlerden ilk dördü bireyin kendi özellikleriyle ilgiliyken, 5. 6. ve 7. maddeler bireyin sosyal çevresi sonucunda oluşan özellikleriyle ilgilidir. Bunun sonucunda tutumların oluşmasını etkileyen faktörleri şöyle söyleyebiliriz (Aydın, 1987):

1. *Kitle İletişim Araçları:* gazete, televizyon, radyo, internet
2. *Tutum Nesnesi ile olan Kişisel Deneyimler:* Öğrenme ürünü olan kişinin nesne veya kişi ile yaşadıkları sonucu gelişen özelliklerdir.
3. *Akran Etkisi:* Arkadaş grupları bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarında büyük değişiklikler oluşturabilmektedir. Bu da doğrudan tutumları etkileyecektir.
4. *Anne-baba Etkisi:* Ebeveynlerin çocuklarının tutumları üzerinde büyük etkileri olmaktadır.
5. *Öğretmen Etkisi:* Çocukların okul çağının başlamasıyla birlikte öğretmenlerle tanışmaktadırlar. Öğretmenlerini çoğu zaman idealleştirmekte ve onu örnek almaktadırlar. Bu da tutumlar üzerinde önemli değişiklikler oluşturabilmektedir.

Tutumun İşlevi

Kağıtçıbaşı (2010), tutumun üç önemli işlevini olduğunu söylemiştir. Bunlar şu şekildedir:

Tutum objesi ile ilgili bilgi sağlayıcı işlevi: Tutumların çoğu zaman öğrenme ürünü olduğu düşünülmeyle birlikte deneme yanılma sonucunda da oluşabilmektedir. Bireye o olay, durum veya nesneyle ilgili sonuca ulaşacak bilgiler verir.

Kişinin başkalarıyla olan iyi ilişkilerini koruma işlevi: Bireyin ilişkilerinin güçlenmesinde ve bir grup tarafından kabul görmesinde tutumlar çok önemli rol almaktadır.

Dışa atma ya da ego savunma işlevi: Birey kendisinde kabullenemediği bazı tutumlarını bir başkasına yükleyerek egosunu güçlendirmeye çalışır.

1.2. AİLE

Ailenin ne olduğu ve nasıl yapılanması gerektiği kültürden kültüre değiştiği gibi aynı kültürler içerisinde bile farklılaşmaktadır. Örneğin; Avrupa toplumlarında aile sadece kan bağı olan çekirdek aileyi ifade ederken Uzakdoğu ve Afrika kökenlilerde daha geniş informal akrabalıkların olduğunu ifade etmektedir. Bu yüzden ailenin tanımını yapmak zordur. Amerikan Nüfus İdaresi aileyi, iki veya daha fazla kişiden oluşan, aralarında bağı olan ve aynı evde yaşayan bireyler olarak tanımlamaktadır (Gladdin, 2012).

Genel olarak aile ise, biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir (Gladdin, 2012).

1.3. AİLE SİSTEMLERİ

Ailelerin nasıl geliştiği nasıl etkileşimde bulunduğunu açıklamaya çalışan birçok teori bulunmaktadır. Ludlow ve Howard (1990) bu teorilere ilişkin ilkeleri şu şekilde açıklamıştır:

1. Sistem bir bütün olarak organize edilmiştir. Sistemin öğelerinin bağımlı olması zorunludur.
2. Sistem içindeki etkileşim kalıpları doğrusal değil döngüseldir.
3. Uyumlu sistemin doğasında değerlendirme ve değişim vardır.
4. Kompleks sistemler sınırları ayrılmış, belli kuralları ve etkileşim kalıpları olan alt sistemlerden oluşur.

Aile, içindeki üyelerin birbirleriyle davranışları sonucu oluşan ve devam eden bir sistemdir. Bu davranışlar, aile içindeki iletişim ve etkileşimin sonucunda gelişmekte ve sürekli yeni bir boyut kazanmaktadır (Ludlow ve Howard,1990).

Fenell ve Weinhold'a göre (1989) İnsanlar birbiriyle etkileşim halinde olan bir sistem içerisinde yaşarlar. Bir sistemde ortaya çıkan problemin diğer sistemi etkilemesi kaçınılmazdır. Örneğin aile içerisinde ortaya çıkan bir problem aile bireylerini ya da aile bireylerinde oluşan bir problem aileyi etki altında bırakacaktır.

Gülerce (1990) aile kavramını açıklarken bireylerin ortak bir amaç çevresinde bir arada bulunduğu ve ihtiyaçların ortak bir şekilde karşılandığını vurgulamıştır. Burada önemli olan bireysellik değil birlikte hareket etmek ve ortak amaca yönelmektir. Bu ortak amaç ve ortak hareket sayesinde tüm aile bireylerinin sosyal, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılamakta ve sistem devam etmektedir.

1.4. ANNE BABA TUTUMALARI

1.4.1. Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu

Bu tutumun görüldüğü ailelerde anne babalar çocuklarını her yönüyle şekillendirmeye çalışırlar ve çocuklarının kendine özgü birisi olmasına izin vermezler. Çocuğa karşı gösterilen yoğun baskı bu tutumun temel özelliğini oluşturmaktadır. Anne babalar tarafından koyulan birçok kural vardır fakat bu kuralların mantıklı bir açıklaması yoktur ve çocuğa da açıklama yapılmaz. Çocuklar anne babalarının koydukları bu kurallara koşulsuz uymalı ve itaat etmelidir. Anne babalar çocuklarını tamamen yönetmek istemektedirler (Şendil, 2003).

Bu tutumun görüldüğü anne babalar çocuğun isteklerine önem vermezler. Tek istedikleri vardır o da çocuklarının koşulsuz itaat etmesidir. Bu konuda çocuğu dinlemezler çünkü odak noktaları kendi koydukları kurallar ve çocuğun yapması gereken davranışlardır. Bunu da eleştiri, baskı, zorlama gibi yollarla sağlamaya çalışırlar. Bu tür ailelerde samimi, sıcak ilişkilerin gelişmediği görülmektedir. Ceza gibi

disiplin yöntemleri çok sık olarak kullanılır. Bu tür anne ve babalara göre çocuk için en önemli meziyet anne ve babaya itaat ve onların dediklerinin yapılmasıdır (Kulaksızoğlu,2003). Bu tür ailelerde çocukları baskı altında tutmak için çocuğa karşı utandırma, ayıplama, aşığılama ve dalga geçme gibi yöntemleri sık olarak kullanırlar (Aydın, 2002).

Otoriter anne baba, sevgisini çocukta istenilen davranışların oluşması için bir pekiştireç olarak kullanır. Eğer çocuk anne babanın istediği şekilde davranırsa sevgilerini gösterirler. Kendilerini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görürler ve çocuktan mutlak uyum beklerler (Cüceloğlu, 2008).

Bu tarz ailelerde büyüyen çocuklarda birçok olumsuz özellik görülebilmektedir. Özellikle bu çocukların duygularını ifade etmekte güçlük yaşadıkları, kendi duygu ve düşünceleri yerine başkalarını önemsedikleri, ürkek hareket ettikleri, çevrelerine karşı boyun eğici davranışlara sahip oldukları görülmüştür. Özellikle gündelik hayatlarında da baskıcı davranışlara sahip olan kişilere karşı da boyun eğici davranışlar geliştirdikleri görülmüştür. Çünkü boyun eğmediklerinde dışlanacaklarını ve cezalandırılacaklarını düşünürler ve bundan korkarlar. Bu tür çocuklar anne ve babasına sevgi yerine öfke ve nefret duyabilirler (Aydın, 2002).

Bu tarz ailelerde çocuğun benliğine ve özgüvenine yönelik olarak sürekli olumsuz mesajlar vardır. Çocuk bunların sonucunda “ben yapamam, en iyisini ailem bilir” düşüncesine girerek özgüven problemleri yaşamakta ve benlik saygısında düşüş gözlenmektedir (Durmuş, 2006).

Bu tür ailelerde yetişen çocuklarda pasif agresif davranış özellikleri görülebilmektedir. Kendinden güçsüz gördüğü kişilere karşı ise kendisi de baskı ve otorite kurma çabalarına girebilmektedir. Çünkü çocukluğundan beri güçlü olanın hakim olduğu bir dünyada büyümüştür (Kulaksızoğlu, 2010). Bu ailelerin olaylara karşı bakış açıcı iyi/kötü, doğru/yanlış, siyah/beyaz gibi uç noktalardan oluşmaktadır. Onlara göre bir davranış ya yapılmalıdır ya da yapılmamalıdır arada başka seçenek yoktur. Dolayısıyla esneklikten yoksundur. Bu çocukların hayatlara bakış açılarını da etkiler ve artık

çocuklar da hayata karşı 2 boyutlu bakmaktadırlar. Bu da diğer insan ilişkilerini etkilemekte ve yakın ilişkiler geliştirmelerini engellemektedir.

1.4.2 Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

Çocuğun etrafında ona bakmakla yükümlü kişilerin (çoğu zaman anne baba) çocuğun yapması gereken tüm işleri yaparak çocuklarına yapacak bir şey bırakmamalarıdır. Bu tür ebeveynler çocuklarının zorlanmasına, hata yapmasına izin vermezler ve dolayısıyla çocuklarının hayatı öğrenmesine engel olurlar (Tuzcuoğlu, 2004).

Çocuklarını koruma içgüdüleri ebeveynlerin yoğun olarak yaşadıkları güdülerdendir. Fakat aşırı koruyucu ebeveynler çocuklarını hayatın getirmiş olduğu her türlü zorluktan korumaya çalışırlar ve çocukların yaşı kaç olursa olsun bu durumu devam ettirmeye çalışırlar. Bu tarz ailelerde yetişen çocuklarda ise çevreye ve kendilerine karşı güvensizlik duygusu yoğun olarak hakim olmaktadır ve bu da çocukların kendi başlarına yetişkin bir birey olmasına engel olmaktadır (Aydın, 2002).

Bu tür anne babalar çocukları için her türlü fedakârlığı yaptıklarını düşünürler ve dolayısıyla çocuklarının da kendilerine sorgusuz boyun eğmesini beklerler. Çocuklarının yaptığı en küçük hatayı veya kendilerini dinlemediği zaman büyük bir felaketmiş gibi tepkiler sunmaktadırlar. Çocuklar ise kendi başlarına doğru bir şey yapamayacaklarına inanmaya başlarlar ve kendilerine güvensiz, pasif bir birey haline gelirler (Kulaksızoğlu, 2003).

1.4.3. İzin Verici Anne Baba Tutumu

İzin verici aile tutumunun görüldüğü ailelerin en önemli özelliği çocukların aşırı serbest bir şekilde yetiştirilmesidir. Çocuklarına karışmazlar ve çocuklar ne yaparsa yapsın kabul ederler. Çocuklarda denetim ve otorite eksikliği vardır ve her ne isterlerse yapabilmektedirler. Bu şekilde aşırı serbest ve her istediğini yaparak yetişen çocukların gündelik hayatlarında birçok olumsuz yanları da görülmektedir. En önemli sorun ise her

istediğini istediği şekilde gerçekleştirerek büyüyen çocuklar büyüdüklerinde çevrelerinde aynı ilgi ve hoşgörüyü göremedikleri için büyük hayal kırıklıkları yaşarlar. Kendi arzu ve isteklerini erteleme ve denetleme yeteneği de olmayan bu çocuklar sosyal hayatlarında ve yakın ilişkilerinde büyük zorluklar yaşamaktadırlar (Şendil, 2003).

Özellikle okul çağının başlamasıyla birlikte çocukların çevresi yavaş yavaş değişmeye başlamaktadır ve ilk zorlanmalar bu dönemlerde görülmeye başlamaktadır. Bu durumlara uyum sağlayamayan ve davranışlarında devam eden çocuklar engellenme ve tatminsizlik duygularını yoğun olarak yaşamaya başlarlar. Bu durum çocukta kötü alışkanlıklara, düşük akademik başarıya ve olumsuz davranışlara sebep olabilmektedir. Ayrıca çocuk kötü alışkanlıkları ve başarısızlıkları sebebi ile suçlanmaya başlar. Bu bakımdan izin verici tutum çocuğun kişiliği üzerinde kötü ve olumsuz etki yapmaktadır (Durmuş,2006).

1.4.4. Tutarsız (Dengesiz - Kararsız) Anne Baba Tutumu

Anne babanın çelişen mesajlar vermeleri bu tür tutumların genel özellikleridir. İki ebeveynin birinin onayladığı şeyi diğerinin onaylamaması şeklinde olabildiği gibi aynı ebeveynin verdiği farklı mesajlarda olabilmektedir. Bir annenin bir gün kızdığı ve yasakladığı bir davranışa başka bir gün gülerek karşılık vermesi buna örnek olabilmektedir (Aydın, 2002).

Bu durumda evde bazı kurallar vardır fakat bu kurallara her zaman aynı tür tepkiler alınmamaktadır. Bu yüzden kuralların bir geçerliliği de kalmamaktadır. Bunun sonucunda ise çocukta duruma göre davranma özelliği ortaya çıkmaktadır. Annesinin veya babasının keyfine, duygu durumuna göre davranışlarını düzenlemeye çalışmaktadır. Bu da çocuğun kendine has bir kişilik geliştirememesine sebep olur. Çocuk çevresine göre şekil alan bir kişilik geliştirmeye başlar. Bu da bu tutumun en olumsuz yanlarından biridir (Yörükoğlu, 1985).

1.4.5. Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu

Çocuklarından kusursuz olmalarını, her zaman en iyiyi yapmalarını bekleyen anne baba tutumudur. Bu aileler çocuklarının çevrede parmakla gösterilen bireylerden olmalarını beklemektedirler. Bu aileler çocuklarının ne yapmak istediğini sormazlar ve çocuklarının neler yapması gerektiği anne baba tarafından çoktan belirlenmiştir. Çocuğun tek yapması gereken kusursuz bir şekilde kendisine verilen görevi yerine getirmesidir. Çocuklarının en iyiyi yaptığına emin olana kadar aile rahatlamaktadırlar ve hatta çocukları en iyiyi yapsa dahi bir sonraki göreve odaklanarak çocuklarını tebrik dahi etmedikleri olabilmektedir. Bu aileler çocuklarını sürekli başkalarıyla kıyaslarlar ve memnun olmayan bir tarzları vardır (Aydın,2002). Bu tarz çocuklar büyüdüleri zaman da bu öğrendikleri özellikleri içselleştirmekte ve artık kendilerini de tebrik etmediklerini ve asla kendilerinden memnun olmadıklarını görmeye başlamaktadırlar. Bu da bu tutumun en olumsuz yanlarından birisidir.

Bu tip ailelerde koşullu sevgi söz konusudur. Çocuklar ancak başarılı oldukları zaman sevgi göreceklər diğər zamanlar sevgiden mahrum kalacaklardır. Bu tutumu benimseyen çocuklar kendilerine yaklaşım tarzı da böyle olacaktır. Ancak kendileri mükemmel olduğu zaman kendilerini seveceklerdir. Çoğu zaman yaptıkları işlerde başarılı olsalar dahi insan ilişkilerinde büyük problemler yaşamaktadırlar (Plotnik, 2009).

1.4.6. Reddedici Anne Baba Tutumu

Bu tür tutumlar daha çok istenmeyen çocuklarda ortaya çıkmaktadır. Bu ise evlilik dışı bir ilişkide, istenmeyen bir gebelikte ortaya çıkmaktadır. Bundan başka anne ve baba kaynaklı başka sorunlarda bu tür reddedici bir tavrın ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu tür bir tutumla yetiştirilen çocuklar herhangi bir sevgi ve ilgiden yoksundurlar. Ana ve baba tarafından çocuğa sıklıkla istenmediği duygusu verilmektedir. Bu tür tavırlar çok farklı biçimlerde ortaya konabilmektedir. Çocuk hakarete maruz bırakılabilir ya da terk edilir. Bu durumda çocuk çok yoğun bir güvensizlik hisseder insanlara karşı güvensiz olur. Çocuk anne ve babasından herhangi bir şekilde sevgi görmediği için kendisi de sevemez. Bu tür çocukları insanlarla ilişki

kurarken güçlük çekerler ve çoğunlukla da iyi ilişkiler kuramazlar. Sürekli bir şeyi ya da sahip olduklarını kaybetme korkusu yaşarlar (Tuzcuoğlu, 2004). Bu tarz tutumla yetişen çocuklar sevgi ve ilgiyi bulabilmek için olumlu davranışlar gösterebilmektedirler fakat bu davranışlarının pekiştirilmediğini anladıkları zaman saldırganlık gibi olumsuz davranışlar görülebilmektedir (Aydın,2005).

1.4.7. Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Çocuklarının davranışlarını mantıklı yollarla değerlendiren ailelerin genel özelliğidir. Çocuklarının kendilerinin dışında ayrı bir kişiliğe sahip olduklarının farkındadırlar ve çocuklarını en iyi şekilde desteklemeye çalışırlar. Çocuklarına değer verirler ve onun özerk, bağımsız bir birey olduğunu kabul ederler. Çocuklarını olumlu ve olumsuz tüm yönleriyle kabul ederler ve çocuklarına karşı hoşgörülü bir tutuma sahiptirler. Bu tür aileler çocuklarının kendilerini gerçekleştirmesine izin verirler. Bunu yaparken her bireyin kendine has ve biricik olduğunu unutmaz ve göz ardı etmezler. Bu bakımdan çocuk anne babasından yeterince hoşgörü görmektedir. Bu da çocuğun kendine güvenen ve toplumsal bir birey olmasına büyük oranda yardım eder (Kulaksızoğlu, 2003).

Çocuk belli sınırlar içinde özgürdür. Söz hakkı vardır ve duygu ve görüşlerine saygı duyulur. Çocuk ailesinden sevgi ve saygı görmektedir. Söyledikleri yetişkinler tarafından dinlenmektedir. İçinde yaşadığı bu ortamdan faydalanan çocuk girişimci özellikler sergiler, özgüveni tam olur ve kendi kararlarını kendi verip bu kararların sorumluluklarını almasını öğrenir. Demokratik aileler çocuğun sadece beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarını değil ama aynı zamanda sevgi ve diğer manevi ihtiyaçlarını da karşılarlar (Örgün, 2000).

Ailenin gösterdiği sevgi karşılıksızdır ve herhangi bir koşula bağlı değildir. Demokratik bir ortamda çocuk üzerinde açık ve sınırları belirgin olan bir denetim vardır. Anne babalar bu tür sınırlamaların mantıklı nedenlerini açıkladıklarında, çocuklarına karşı olan davranışları keyfe göre olmaktan çıkıp çocukları tarafından kabul edilebilir hale gelir (Oskay,1990).

1.5. ANNE BABA TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ebeveynlere ait birçok özellik tutumları etkileyebilmektedir. Anne babanın yaşı, deneyimleri, kişilik yapıları, birbirleriyle olan ilişkileri, eğitim durumları, çocuklarından beklentileri, çocukların yaşı, cinsiyeti, özellikleri, doğum sıraları ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne baba tutumlarını etkileyebilmektedir. Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun, özellikle ergenlerin, kişilik gelişimi üzerinde çok etkili olmaktadır. (Dinçer, 2008).

Ebeveynlerin kendi ebeveynleriyle olan ilişkileri de tutumları üzerinde rol oynamaktadır. Kendi anne babası ile iletişimde kötü deneyimleri olan anne babalar, çocuklarına olumsuz tutum ve davranışlarda bulunabilmektedir. Anne babanın kişilik özellikleri, çocuk yetiştirme tutumları ve başarılı çocuklar açısından en önemli etkidir. Anne babanın çocuklarına karşı tutarlı ve kararlı davranışlarda bulunabilmesi, kararlı ve tutarlı bir kişiliğe sahip olmalarına bağlıdır. Kendine güvenen, dürüst, anlayışlı anne babalar, çocuklarına bunları model olarak öğretmekte ve bu özellikleriyle de olumlu tutumlarda bulunmaktadırlar (Yavuzer, 1997).

Olgunluk düzeyi yeterli olmayan anne babalar, olumsuzluklar karşısında çocuklarına korku, kızgınlık gibi sert tepkiler verebilmekte ve bu tepkileri de şiddete dönüştürebilmektedir. Bu yüzden anne babanın olgunluğunu etkileyen faktörler de (yaş gibi) tutum üzerinde etkiye sahiptir. Böyle bir durumda da benzer tepkilerin çocukta görülmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu durumun sonucunda da aile içi iletişim ve etkileşim bozukluğu oluşmaktadır. Yeterli olgunluğa ulaşmış olan anne babalar ise, tutumlarında ve davranışlarında daha başarılı olmakta ve başarılı çocuklar yetiştirmektedir (Çaplı, 1993).

Aile içinde eşler arasındaki ilişkinin sağlıklı olup olmaması, çocuklara karşı tutumların belirlenmesinde ve dolayısıyla sağlıklı bir ailenin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Anne baba arasında sürekli sevgi ve saygı olması, eşlerin aynı fikirleri savunmaları, mutlu ve doyumlu bir ilişki içinde olmaları, çocuklarının mutlu, dengeli ve arkadaşça bir ortamda bulunmalarını sağlamaktadır. Eşler arasındaki anlaşmazlık ve mutsuzluk ile

baskıcı, saldırgan ve sevgisiz tutumlar, çocukların sağlıksız ve bağımlı olmalarına neden olabilmektedir. Anne babanın farklı tutumlarla çocuk yetiştirilmesi, çocuğu karışıklığa ve şaşkınlığa sevk etmektedir. Bu nedenle eşler arasındaki sağlıklı ve iyi iletişim, çocuklara gösterilecek sağlıklı tutumlar açısından önem taşımaktadır (Dinçer, 2008).

Anne babanın eğitim düzeyi ve meslek durumları da tutumlarını etkileyen önemli faktörlerdendir. Demokratik tutumun görüldüğü ailelerde genellikle anne babanın eğitim düzeyi yüksekken, otoriter tutumun hakim olduğu ailelerde ise, anne babanın eğitim düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Anne babanın bilgisizlik ve anlayışsızlık yüzünden devamlı hata yapmaları, çocuklarının eğitiminde kendi yetiştirilme tarzlarına bağlı kalmaları, çocuklarının hatalı davranış göstermelerine ve gelişimlerinin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Dinçer, 2008).

Anne babanın daha önceden oluşturdukları çocuk beklentileri, tutumlarını etkileyebilmektedir. Nasıl bir çocuk istedikleri konusundaki beklentileri ile dünyaya gelen çocuğun kendi beklentilerine uymaması durumu, onlarda hayal kırıklığına neden olabilmekte ve reddetme tavrı geliştirmelerinde rol oynayabilmektedir. Reddetme tavrı da çocuklarını sevgisiz ve ilgisiz tutumla yetiştirmelerine neden olabilmektedir (Duru, 1995).

Ailenin sosyo-ekonomik ve kültür düzeyi, çocuğun eğitimi ve yetiştirilmesinde etkili olan bir etmendir. Yüksek sosyo-ekonomik ve kültür düzeyinde olan aileler, çocuklarına daha çok bağımsızlık tanımakta, daha az kısıtlayıcı ve koruyucu davranmakta, demokratik tutumla çocuklarını yetiştirmektedir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki aileler, eğitim ve meslek edinme konusunda çocuklarından yüksek beklenti içine girmekte ve bu beklentiler de ergenlik döneminde kaygı yaratmaktadır. Alt sosyoekonomik düzeydeki aileler ise, genellikle çocuklarına katı disiplin ve baskı uygulamakta, ceza, alay etme, küçümseme, azarlama, bağırma gibi davranışlarla çocuklarını yetiştirmektedir (Alisinanoğlu, 1995).

Çocukların cinsiyeti, anne baba tutumlarının farklı olmasında etkili olabilmektedir. Kültürel etmenlerin etkisiyle anne babalar kız ve erkek çocuklarına farklı davranabilmektedir. Erkek çocuklar, aşırı hoşgörölü ve demokratik tutumla yetiştirilirken, kız çocuklara, baskıcı ve otoriter tutum uygulanabilmektedir (Dinçer, 2008). Ailede çocuk sayısının fazla olması, anne babanın çocuklarıyla iletişimini azaltmakta, sevgi ve ilgide bölünmeye neden olarak, anne babanın büyük çocuklara ilgisiz tutum, küçük çocuklara aşırı koruyucu tutum göstermelerine sebep olmaktadır (Dinçer, 2008).

Anne baba tutumları çocuğun yaşına göre de değişebilmektedir. Çocuğun gelişim dönemlerine göre ailenin, ihtiyaçları karşılması, ona göre bir tutum sergilemesi gerekmektedir. Özellikle ergenlik döneminde yaşa bağlı olarak artan ihtiyaçlar ve beklentiler, aile içinde iletişimin sağlıklı olmasına neden olabilmektedir. Anne babanın ergenlik döneminde çocuklarına karşı tutumlarına özellikle dikkat etmeleri, onların sağlıklı kişilik geliştirmeleri için gerekli ve önemlidir (Gazeloğlu, 2000).

Çocuğun doğum sırası, anne baba tutumlarının etkilemekte, davranışlar üzerinde rol oynamaktadır. İlk çocuktan beklentiler yüksek olurken, ortanca veya son çocuklarına karşı anne babalar ya çok sıkı disiplin uygulamakta ya da gevşek tutum sergilemektedir (Dinçer, 2008). Kitle iletişim araçları da bazı ailelerin çocuklarına karşı tutumlarını etkileyebilmektedir. Kitap, magazin, sinema, radyo-televizyon gibi araçlarda, çocuklar ve ebeveynler ile ilgili verilen bilgiler, anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarını dolayısıyla çocukların gelişimlerini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir (Haktanır 1995).

Aile içi ilişkileri iyi olarak yetişen çocuklar, mutlu, arkadaş canlısı ve bunalımdan uzak davranışlar sergilerken, aile iletişiminin iyi olmadığı ailelerde ise çocuklar uyum bozukluğu gösterebilmektedir. Çocuğun aile ile olan ilişkileri diğer bireylere ve tüm hayata olan tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Başarılı anne baba çocuk ilişkisinde, çocuğun kendi kendini denetlemesi ve ahlak gelişimine ortam bulması çok önemlidir. Çocuğun sorumluluk duygusuna sahip olması ve olayların sonuçlarıyla baş başa kalabilmesi için anne babanın desteğine ihtiyacı vardır. Anne baba tarafından hazırlanan

sağlıklı ortam, çocuğun bütün gelişim alanlarının başarılı ve sağlıklı olmasını sağlamaktadır (Nazik, 2003).

Ergenlik dönemi, aileden duygusal bağımsızlığın kazanılması, cinsiyete uygun sosyal rollerin geliştirilmesi, kendine özgü bir değerler sisteminin oluşturulması, toplumsal rollerin belirlenerek, gerçekleştirilmesine yönelik kararların verilmesini gerektiren bir dönemdir. Kimlik kazanma ve kendine ilişkin olumlu ben duygusunun gelişmesi bu dönemde olmaktadır. Bu nedenle anne baba tutumları özellikle ergenlik döneminde kişiliğin oluşumu, gelişimi ve karakterin belirlenmesinde çok önemli rol oynamaktadır. Ergenlerin kendine güven duyguları, bağımsızlığını gerçekleştirme yetenekleri, sosyal ilişkileri kurma becerileri ve hayata bakış açıları büyük ölçüde anne baba tutumlarından etkilenmektedir (Nelsen ve Erwin, 2002).

1.6. ANNE BABA TUTUMLARINA İLİŞKİN KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Psikodinamik Model

Bu kuram içerisinde yer alan görüşler kaynağını, Freud'un önderliğini yaptığı, psikanalitik kuramdan almaktadır. Enç (2001)' in Ruh Sağlığı Bilgisi kitabında özetlediği gibi, Freud'a göre insan kişiliği id (ilkel benlik), benlik (ego) ve üst benlik (süper ego) olmak üzere üç dinamik parçadan oluşmaktadır (Kaya, 2010).

Freud, kişilik gelişimi bakımından ilk çocukluk yıllarındaki yaşantıların önemini vurgular. Bu kurama göre her gelişim döneminin kendi içinde kritik dönemleri vardır. Normal gelişimin sağlanması için gelişimin her döneminde bireyin temel ihtiyaçlarının doyurulması gerekmektedir. Eğer bu temel ihtiyaçlar karşılanmazsa kişilik gelişimi engellenir. Freud' a göre ilk dönemlerde ihtiyaçları karşılanmayan çocuk daha ileriki yaşlarda normal olmayan bazı davranış biçimleri gösterebilir. Çocukların anne babaları ile etkileşimlerinin niteliği, onların ihtiyaçlarının karşılanmalarında ve her bir dönemi sağlıklı geçmelerine yardım eder (Senemoğlu, 1997).

Freud kişiliğin temel karakter yapısının bebeklik ve çocukluk yıllarında özellikle beşinci yılın sonunda biçimlendiğini bu yaştan sonraki gelişimin temel yapının işlenmesinden ibaret olduğuna inanır. Özellikle anal dönemde anne çocuk arasındaki ilişkilerin uyumlu şekilde sürdürülmesi özerk olma, özgürce seçim yapabilme, bağımsızlığını sürdürme, suçluluk duymaksızın girişimde bulunma, olaylar karşısında karamsarlığa kapılmadan eyleme geçme ve bu eylemlerin sonuçlarını olduğu gibi kabul etme, dik kafalı olmadan ya da aşırı ödünler vermeden diğer insanlarla işbirliği yapabilme yeteneklerini etkilemektedir. Yine üç-beş yaşlar arasına rastlayan fallik dönemde sağlıklı koşullarda çocuk kendi cinsiyetini benimseme, utanç duygusuna kapılmadan merak ettiklerini öğrenme, çevresindeki durumların ve kişilerin yanı sıra kendi içsel dürtüleri üzerinde de egemen olabilme, iç ve dış dünyasına bir düzen getirme çabası içindedir (Geçtan, 1984).

Psikodinamik modelde gelişimin temel belirleyicilerinin biyolojik olduğu ve ebeveynin istekleri ile toplumsal beklentiler arasındaki çatışmanın kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. Çocuğun libidinal ihtiyaçları ile aile çevresi arasındaki etkileşimin çocuğun gelişimindeki bireysel farklılıkları belirlediği farz edilmektedir. Psikodinamik bakış açısındaki araştırmacılar ebeveyn çocuk arasındaki duygusal ilişkiyle ve onun çocuğun psikoseksüel, psikososyal ve kişilik üzerindeki etkisiyle ilgilenmişlerdir. Ebeveyn ile çocuk arasındaki duygusal ilişkilerin bir aileden diğerine gösterdiği bireysel farklılıklar, ebeveyn tutumlarındaki farklılıklara bağlanmaktadır (Yılmaz, 2000).

Davranışçı Model

Davranışçı model ebeveynlerin tutumları yerine davranışlarına odaklanarak olayı yorumlamıştır. Anne babanın davranışlarının, pekiştiricilerin asıl öneme sahip olan noktadır. Çocuğun davranışları öğrenme sonrasında kazandığını ve tekrar öğrenmeler sonrasında da değiştirilebileceğini belirtmektedirler (Kaya, 2010). Davranışçılara göre ebeveyn tutumları davranışların oluşturduğu bütünlük şeklinde yorumlanabilir. Çocuğa karşı davranışları, verdiği cezalar, pekiştirmeler çocuğa karşı genel bir bakış açısı sunmaktadır. Bunlarda aslında ebeveynin tutumları hakkında bilgi vermektedir.

Hem psikodinamik hem de davranışçı model çocuğun sosyalleşmesinde, ebeveynin inançlarının ve çocuğun doğasının ebeveyn davranışlarının en önemli belirleyicileri olduğu görüşündedirler.

Baumrind'in Sınıflaması

Bu modele göre anne baba tutumlarını açıklayan iki temel boyut vardır. Bunlardan birinci boyut; yakınlık, bakım, kabul ve sorumluluğu içermektedir. Bu boyutta yer alan özellikler çocuğa karşı kullanılış ve gösteriliş biçimine göre farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin, ebeveyn çocuğuyla duygu ve heyecanlarını paylaşması, yakınlık kurması, empatik olabileceği gibi; ihmalkâr, mesafeli ve uzak durmasıyla da olumsuz sonuçlara yol açabilir. İkinci boyutta ise, çocuğun bakımıyla ilgilenen kişinin çocuğa dönük talepleri, kontrolü, müdahaleciliği yer almaktadır. Bu boyutta da iki farklı sonuç ortaya çıkabilmektedir. Özellikler olumlu yönde kullanıldığında empatik, çocuğun gelişim dönemi özelliklerine uygun beklenti düzeyi, olumlu duygusal ilişkiler kurulabilmektedir. Ancak bu özellikler olumsuz açıdan değerlendirildiğinde; müdahaleci, beklenti düzeyi yüksek, ceza anlayışına dayalı bir ebeveyn- çocuk ilişkisi ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2010).

Baumrind okul öncesi dönemdeki çocuklarla ev ortamında yaptığı gözlemlerinde ve laboratuvar çalışmalarında ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşimi incelemiş ve çocuk yetiştirme konusunda ana-baba stili ile ilişkili 4 boyut belirlemiştir. Bunlar ebeveyn kontrolü, ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım/destek boyutlarıdır. Ebeveyn Kontrolü boyutu, ebeveynler tarafından konulan kurallara çocukların ne oranda uymak zorunda olduklarını gösterir. Ebeveyn Çocuk İletişiminde Açıklık boyutu, anne ve babaların verilecek kararlarda çocuklarının fikirlerine ve düşüncelerine ne derece saygı gösterdiklerini, bu konuda çocuklarını ne derece teşvik ettiklerini ve çocuklarının davranışlarına sınırlar getiriliyorsa bunun nedenlerini ne oranda açıkladıklarını gösterir. Olgunluk Beklentisi boyutu, anne ve babaların çocuklarını zihinsel, sosyal ve duygusal alanda başarılı olmaları için ne derece teşvik ettiklerini gösterir. Örneğin yüksek olgunluk beklentisine sahip olan anne babalar çocuklarına, 'kendi yetenek ve çabalarıyla yamayı öğrenmelisin' mesajını verirler.

Bakım-destek boyutu, anne ve babaların çocuklarına bakarken ve onlarla ilişki kurarken ne derece yakın, sevecen ve sıcak davrandıklarını gösterir. Baumrind, anılan dört boyutun farklı kombinasyonlarına bağlı olarak üç temel anne babalık stili ortaya koymuştur. Bunlar otoriter, demokratik ve izin verici ana-babalık stilleridir (Tablo 1). Bu sınıflamaya göre, kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında yüksek, açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük olan ebeveynler otoriter olarak adlandırılmaktadır. Bütün boyutlarda anılan özelliklere yüksek derecede sahip olan anne babalar demokratik olarak adlandırılmaktadır. Kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında düşük, açık iletişim ve bakım boyutlarında yüksek olan anne babalar ise izin verici olarak adlandırılmaktadır (Yılmaz, 2000).

Şekil 1: Baumrind' in Anne-Baba Tutumuna İlişkin Sınıflaması

	KONTROL		AÇIK İLETİŞİM		OLGUNLUK BEKLENTİSİ		BAKIM	
	YÜKSEK	DÜŞÜK	YÜKSEK	DÜŞÜK	YÜKSEK	DÜŞÜK	YÜKSEK	DÜŞÜK
OTORİTER	X			X	X			X
DEMOKRATİK	X		X		X		X	
İZİN VERİCİ		X	X			X	X	

Otoriter ebeveynler, koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz uymasını ve itaat etmesini beklerler. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır ve ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler. Demokratik ebeveynler çocuklarından olgun davranış beklerler ve aynı zamanda gerekli olduğunda kurallara uymasını isterler. Öncelikle sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler, aile içinde verilecek olan kararlarda çocukların da görüşünü alırlar. Bu tür ailelerde çocuk yetiştirmede akılcı ve demokratik bir yaklaşım izlenir. Hem ebeveynin hem de çocuğun hakları dikkate alınır. İzin verici ebeveynler çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak, sevecendir ve çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesini beklerler. Bu

tür ebeveynlerin çocukları istedikleri zaman yemek yerler, yatarlar, televizyon seyredeler ve sokağa oynamaya çıkabilirler (Yılmaz, 2000)

Maccoby ve Martinin İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

Maccoby ve Martin (1983) , Baumrind'in Ebeveyn Stillerini, iki boyut açısından ele almış ve bu iki boyutun kesiştiği noktada dört tür ana baba stili oluşturmuşlardır. İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli'nde, "duyarlık" ve "talep karlık" boyutları yer almaktadır. Bu boyutların yüksek ya da düşük düzeyde oluşlarına göre dört temel çocuk yetiştirme stilleri farklılaşmaktadır. Ayrıca bu modelde, "izin verici" ebeveyn stili, "izin verici/şımartan" ve "izin verici/ihmalkâr" olarak iki farklı biçimde ele alınmıştır. (Yılmaz, 2000).

Yılmaz (2000), Maccoby ve Martin, Baumrind'den farklı olarak ana baba stilini duyarlılık (responsiveness) ve talepkarlık/kontrol (demandingness/control) olmak üzere iki boyut açısından ele almışlar ve bu iki boyutun kesiştiği noktada dört tür ana baba stili tanımlamışlardır. Maccoby ve Martin, Baumrind' in çalışmalarında sınıfladıkları "izin verici" ana baba stilini ikiye ayırmışlardır. Bunlar izin verici/müsamahakâr (hoşgörülü) ve izin verici/ihmalkâr ana baba stilleridir. Tablo2'de görüldüğü gibi demokratik ebeveynler hem yüksek düzeyde kontrol/talep hem de kabul/ilgi gösterirler. Otoriter ebeveynler ise yüksek düzeyde kontrol/talebe sahip iken düşük düzeyde kabul/ilgi gösterirler. Otoriter ve demokratik ebeveynlerin çocukların gelişimindeki farklılıklar ebeveynin ilgisi ve kabul düzeyindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Çünkü Maccoby ve Martin'in sınıflandırmasındaki her iki ana baba stilinden kontrol/talep boyutu yüksektir. İzin verici/müsamahakâr ebeveynler yüksek düzeyde kabul/ilgi ve düşük düzeyde kontrol/talep sergilerler. İzin verici ihmalkâr ebeveynler ise her iki düzeyde de düşük düzeyde tutuma sahiptirler. Buna göre her iki izin verici ana baba stilinde kontrol boyutu düşükken izin verici ebeveynler arasındaki farklılık anne babanın göstermiş olduğu ilgi ve kabulden kaynaklanmaktadır. İzin verici/müsamahakâr ebeveynler çocuklarına karşı oldukça hoşgörülü davranırlar, davranışlarına herhangi bir sınır koymazlar. Ancak bu tür anne babalar çocuklarına sevgi gösterirler, sıcak ve ilgili davranırlar (Yılmaz, 2000).

Şekil 2: Maccobay ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

		DUYARLIK / KABUL-İLGİ	
		YÜKSEK	DÜŞÜK
TALEPKARLIK/ KONTROL	YÜKSEK	DEMOKRATİK	OTORİTER
	DÜŞÜK	İZİN VERİCİ/ MÜSAMAHAKAR	İZİN VERİCİ/ İHMALKAR

İzin verici/müsamahakâr ebeveynler çocuklarına karşı sıcak ve ilgili davranırlar, çocuklarının davranışlarını çok az kontrol ederler yâda hiç etmezler ve onların tek baslarına verdikleri kararları uygulamalarına izin veren bir tutum sergilerler. Genel olarak, müsamahakâr ebeveynlerin çocukları saldırgandırlar ve sorumluluk almaktan yoksundurlar. İzin verici ihmalkâr ebeveynler ise çocukları ile aralarında bir mesafe koyma eğilimindedirler, onlara ayıracakları zaman ve enerjileri yok gibidir, onlara karşı ilgisizdirler ve çocuklarını hiçbir şekilde denetlemezler. Bu ebeveynler çocuklarının sadece yiyecek ve giyecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılarlar fakat onlara duygusal açıdan yakınlık göstermezler ve onların okulla ilgili ya da okul dışı faaliyetleriyle ilgilenmezler (Yılmaz, 2000)

1.7. BENLİK KAVRAMI

Tarihsel Gelişim

Psikoloji bilimi var olduğundan bu yana insan davranışlarındaki farklılıkların nedenlerini araştırmak amacıyla birçok araştırma yapmıştır. Bilim insanları bireysel farklılıklar adı altında yaptıkları araştırmalarda her insanın kendine özgü, diğer insanlardan ayırt edilmesini sağlayan temel maddeye “benlik (self) demişlerdir. Benlikle ilgili ilk ciddi çalışmaları 1890 yılında James tarafından ve daha sonra 1902’de Cooley’e ait olduğu görülmektedir (Arıcak, 1999).

Bu konuda ilk çalışmalar James tarafından yapılmıştır ve benlik kavramını ikiye ayırmıştır. Bunlardan birincisi “özne olan ben” dir. Benliğin bu kısımda bireyin algıları, hisleri, duyguları düşüncelerini ifade etmektedir. İkinci kısmı ise “nesne olan ben” dir. Bu kısımda bireyin daha çok çevresel ve sosyal yönünü ele almaktadır. Fiziki özellikleri, kılık kıyafet özellikleri ve aynı zamanda inanç sistemi gibi sosyal çevresinin etkisiyle şekillenen davranışları içermektedir (Sorensen, 2005).

Cooley benlik kavramını ele alırken daha farklı bir çerçeve sunmuştur. Bireyin çevresindeki kişilerin onu nasıl gördükleri konusunda bilinç geliştirdikçe bu düşüncelerle kendine ait algı geliştirmektedir. Bu noktada “ayna benlik” kavramını ortaya atmıştır Cooley. Buna göre birey iç dünyasında diğer bireylerin kendisi hakkındaki düşünceleri yer almaktadır. Zamanla bunları benimseyebilen birey çevrenin görüşünden çok fazla etkilenmektedir. Çevrenin kendisine yönelik olumlu veya olumsuz bakış açısına göre bireyde kendisine yönelik olumlu veya olumsuz bir bakış açısı geliştirecektir (Arıca, 1999).

Mead 1934 yılında benliğin oluşmasında sosyal etkileşimin önemli olduğundan bahsetmiş, çocukluk döneminden itibaren çocuğun üstlendiği toplumsal rollerin benliğin oluşmasındaki can alıcı nokta olduğunu vurgulamıştır. Bu toplumsal roller sayesinde birey iletişim kurmayı ve bakış açısını farklılaştırmayı öğrenir. Bu da bireyin benliğinin oluşmasını sağlar (Arıca, 1999).

Bireyler toplum içerisinde hep bir arada ve etkileşim içerisinde yaşarlar. Bu yaşam devam ettikçe bireyin hem kendisiyle hem de diğer insanlarla ilgili yaşantıları ve tecrübeleri olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu yaşantılar sonucunda bireyde kendisine ve diğer bireylere yönelik bir algı, bakış açısı oluşur. Tüm bunların nihayetinde benlik yani bireyin kendisini algılama durumu ortaya çıkar.

Benlik Kavramı

Bu çalışmada, benlik, benlik yapısı, benlik sistemi ve benlik kavramı terimleri aynı anlamı karşılamaktadır ve bu şekilde kullanılmıştır.

Aydın(1996) benlik kavramını açıklarken kişinin geçmiş deneyimlerinden ve gelecekteki amaçlarından hareketle kendisiyle ilgili oluşturduğu algı olarak bahsetmiştir.

Gültekin (2003) de benlik kavramını bireyin kendisini psikolojik, duygusal, sosyal alanlarda bir bütün olarak değerlendirmesi sonucunda elde ettiği algısı olarak tanımlamıştır. Sorensen (2005) te benzer şekilde bireyin kendisi tüm yönleriyle değerlendirmesi sonucunda elde ettiği genellenmiş sonuç ifadelerini benlik olarak değerlendirmektedir.

Yurdagül (1987) e göre sahip olunan benlik bireyin geçmişi ve şu anı değerlendirebilmesini, ileriye yönelik hedefler koyarak bununla ilgili çalışmalar yapabilmesini kısacası yaşama adapte olabilmelerini sağlayan bir yapıdır. Archer (2003) da benzer şekilde bireylerin geçmiş yaşantılarından çıkardıkları sonuç sonrasında geleceğe yönelik bakış açıları ve gelecekte kendilerine olan inançları olarak değerlendirmiştir.

Kulaksızoğlu (1998), benlik kavramını üç ayrı boyutta ele almıştır:

1. Bireyin ‘öz benliği’: Kendisine dair sadece kendi bakış açısını ölçüt alan algısıdır.
2. ‘Başkalarının gözündeki benliği’: Başkalarının gözünde kendini nerede ve nasıl hissettiğine dair algısıdır.
3. ‘İdeal benliği’: Gelecek zamanda kendisini görmek istediği, hedeflediği yerle ilişkili olarak oluşturduğu algısıdır.

Calhoun ve Acocella (1990) anne babanın çocuktaki benlik algısının oluşmasındaki öneminden bahsetmişler ve bu durumu açıklarken anne babanın çocukla iletişim kuran ilk bireyler olduğunu dolayısıyla çocuğun kendini algılaması ve bazı değerlere yüklediği anlamda etkili olacakları ve yol gösterecekleri noktasına değinmişlerdir. Yavuzer (2000) de benzer şekilde anne ve babanın çocukta oluşan benlik algısında etkili ve yön verici olduğunu vurgulamıştır. Rosenberg (1990) ise benliğin oluşmasında çevrenin etkili olduğunu ve bu çevre kapsamına aile, okul, din gibi birçok etkenin dahil

olduğu görüşünü bildirmiş ve doğal olarak benlik kavramının içeriğinin toplumdan topluma da değişeceğini söylemiştir. Örnek verecek olursak dini olarak baskıcı kuralların olduğu bir toplumda yaşayan bireyde oluşan benlik saygısı ile hoşgörü temelli bir dine sahip toplumda yaşayan bireyde oluşacak olan benlik algıları birbirinden farklı olacaktır.

Bireyler benliklerini oluştururken kendilerini bir bütün olarak algılar ve deneyimleri sonucunda elde ettikleri bu algılarla birlikte kendilerine yönelik bir algı oluştururlar (Calhoun ve Acocella, 1990; Engel, 2010). Benlik kavramı kendisine yüklenen anlam ve dahil edilen etkiler olarak toplumlar arası farklılıklar gösterebilen bir kavramdır. Bazı toplumlar benliği daha bireysel olarak değerlendirirken bazı toplumlar aile, toplum gibi yapılarla bağdaştırmışlardır (Schultz ve Schultz, 2009; Jacoby, 1996). Kağıtçıbaşı (2010) da benliği başkalarıyla ilişkilendirilen ve başkalarından bağımsız olarak iki şekilde yorumlamıştır. Bu konuyla ilgili tabii ki farklı bakış açıları da mevcuttur. Örneğin Triandis bireyin kazandığı başarılar bireyi ilgilendirir, aile ile ilgili değildir şeklinde görüş bildirmektedir.

Mead'e göre bireyde oluşan benliğin temelleri ilk çocukluk yıllarına dayanır. Birey bu zamandan itibaren toplum içerisinde bazı roller üstlenmiş ve bazı deneyimler kazanmıştır böylece bireyin benliği oluşmuştur (Jacoby, 1996).

Kuzgun(1978) benlik kavramını açıklarken bireyin dış dünya aracılığıyla kendisine dair edindiği ve içselleştirdiği algı olarak bahsetmiştir.

Benlik kavramının farklı yaşantılar, roller, duygular sonucunda ortaya çıkan kendimize dair algımız olduğundan bahsetmiştik. Luxmoore (2008) e göre benlik ilk olarak çocuklukta oluşmaya başlar ve yetişkinlik dönemine gelindiğinde belirgin halini almış olmasıyla beraber yaşam boyu devam eden bir süreçtir.

Benlik sürekli gelişim aşamasında olan bir süreç olduğundan bunu değiştirme imkanı vardır ve durum bireyin eleştiriye ne kadar açık olduğuyula ilgilidir. (Mruk, 2006; Rosenberg, 1990). Bireyin oluşturduğu benlik kavramı belirginleştğinde yani yetişkinlik dönemine gelindiğinde değişim güç olmasıyla birlikte mümkündür (Arıca,

1999; Sabir, 2007). Yani bireyin benlik oluşumu küçük yaştan başlayarak yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu nedenle bireyin hayatında etkili olan kişiler, gruplar, etkinlikler onun bu benliği üzerinde belirgin etkiye sahiptir. Bireyde oluşan ilgi ve yetenekler onun benliğiyle bir bütün olur ve bireyin hayatında yön verici bir etki kazanır (Super ve arkadaşları, 1970).

Özetleyecek olursak, benlik bireyin doğduğu andan itibaren oluşmaya başlayan ergenlik yıllarında şekil alıp yetişkinlik yıllarında belirginleşen ve her zaman değişime ve gelişime açık olan bireyin kendini anlaması ve algılaması sürecidir. Bu süreçte etkili olan birçok etken vardır. Anne-baba, öğretmen, toplum bunların en önemlilerindedir. Bireyde oluşan bu benlik algısına dair olumlu ya da olumsuz tutumu ise benlik saygısıdır. Yine bu kavramın oluşturulmasında da benzer etkenler rol oynamaktadır.

Benlik Saygısı

Benlik saygısı bireyin kendine ait algısı sonucunda duyduğu memnuniyeti ifade eder. Bunun için bireyin kusursuz olma şartı yoktur (Guindon, 2010). Önemli olan bireyin kendisiyle ilgili algısı ve bunun sonucunda duyduğu beğenidir. Birey kendisini koşulsuz olarak kabul etmiş, bu durumdan memnun olmuş ve böylece benlik saygısı oluşmuştur (Yörükoğlu, 2000).

Rosenberg (1990) benlik saygısı yerine öz saygı kavramını kullanmıştır ve özsaygıdan bahsederken bunu iki boyutuyla ele almıştır. İlki bireyin kendini temel aldığı ve bu bağlamda oluşturduğu algısı ve bu algı sonucundaki beğenisi; ikincisi ise bireyin toplum içerisindeki kendine olan algısı ve sonucundaki beğeni durumu olmuştur.

Paulak ve Klein (1997)' e göre özsaygı zaman içerisinde yaşanan olaylar ve durumlar sonucunda farklılık gösterebilir. Yani kişinin kendisiyle ilgili algısı ve dolayısıyla da öz saygısı zamanla yeni boyutlar kazanabilir.

Genel olarak özetleyecek olursak benlik saygısı kişinin kendisiyle ilgili oluşturduğu algı sonucunda ortaya çıkan kendini kabul ve beğeni durumudur diyebiliriz. Benlik saygısı,

belirli bir süreç sonucunda ortaya çıkmakta ve yaşanan deneyimlerle birlikte şekil kazanmaktadır. Sevinç (1997) e göre bireyin kendisine ait benlik saygısı düşük, orta veya yüksek derecede olabilir. Benlik saygısı düşük olan bireyleri hayata dair amaçlarını bir kenara bırakmış, başarısızlık sonucunda çaresizliğe düşmüş ve mutlu olmak için emek harcamaktan vazgeçmiş kişiler olarak açıklarken benlik saygısı yüksek olan bireyleri ise ileriye yönelik hedefleri olan, olumlu düşünme eğiliminde, kararlı ve mutlu kişiler olarak açıklamıştır.

Sertelin (2003) bireyde düşük benlik saygısı oluşmasında ailede yaşanan travmaların ve aileye ait sosyoekonomik durumun etkili olduğunu vurgularken; Muslu (2001) da düşük benlik saygısına sahip bireyde depresyon belirtilerinin olabileceğini ve bu bireylerin kendilerini algılama biçimlerine yönelik gerçekçiliği koruyamadıklarını söylemiştir.

1.8. BENLİK KAVRAMINA İLİŞKİN KURAMLAR

Psikodinamik Kuramı

Freud psikoloji dünyasına damgasını vurmuş ve neredeyse tüm kuramlar üzerinde olumlu veya olumsuz bir etki bırakmıştır. Kişiliğe yönelik ortaya koymuş olduğu çıkarımlar halen popülerliğini korumakta ve bilimsel çalışmalara yol göstermektedir. Freud yaşamın ilk yıllarının benliğin oluşmasında en önemli dönemler olduğunu vurgulamıştır. Özellikle 0-6 yaş arası dönemin benlik üzerinde en önemli etkiye sahip olan dönem olduğunu vurgulamıştır (Brandon, 1992). Freudun benlik ve kişilik üzerinde psikoloji dünyasına kazandırmış olduğu iki önemli kuram vardır. Bunlar yapılsalcı ve topoğrafik kuramlardır.

Topoğrafik Kuram

Freud topoğrafik kuramıyla bireyi zihinsel yapısını bilinç, bilinç öncesi ve bilinç dışı olarak ele almıştır. Aynı zamanda bu 3 boyutu buzdağına benzeterek açıklamıştır. Buz dağı genel olarak benliği ifade etmektedir. Buz dağının yüzeyde kalan görünen kısmı “bilinç”; suyun hemen altında olan ve yüzeye yakın olan kısım “bilinç öncesi” ve suyun

derinliklerinde olan ve buzdağının asıl kütesinin bulunduğu kısım ise “bilinç dışı” olarak açıklamaktadır (Corey, 2008).

Bilinç: Buz dağının suyun üzerindeki kısmı yani görünen kısmıdır. Bu kısımda gördüğümüz, duyduğumuz, hissettiğimiz, gözlemlediğimiz duygu, düşünce ve davranışlarımız yer almaktadır. Bireyin farkında olduğu her şey bilinç düzeyindedir. Bu bölümdeki bilgiler zaten aklımızdadır ve hatırlamak için özel olarak çaba harcamaya gerek yoktur (Approach, 2014).

Bilinç öncesi: Buzdağının suyun altında kalan fakat yüze yakın olan kısmıdır. Burası şu an zihnimizde olmayan fakat çok az çaba ile bilinç düzeyine getirebildiğimiz bilgileri ifade etmektedir. Bilinç öncesindeki bilgilerin bilinç düzeyine getirilebilmesinde dikkat, hafıza ve düşünme becerileri gibi bazı faktörler devreye girebilmektedir. Bu düzeydeki bilgilerin hatırlanabilmesi için çaba gerekmektedir (McKay ve Fanning, 2005). Mesela şu anda bir birey üniversiteye gittiği ilk gününün nasıl geçtiğini veya ilk kazasını nasıl yaptığını hatırlamayabilir. Fakat biraz düşünerek o güne ait ipuçlarından yararlanarak o anılarını bilinç düzeyine getirerek hatırlayabilir. Bu durumda bilinç öncesi düzey bilgileri bilinç düzeyine gelmiş olur. Çevremizde sıklıkla duyduğumuz “*dilimin ucunda ama ...*” diye başlayan cümleler bilinç öncesi düzeye ait bilgileri tarif etmektedir (Corey, 2008).

Bilinç dışı: Buz dağının dipte kalan ve asıl kütesinin bulunduğu bölümdür. Bu bölümde bireylerin farkında olmadıkları istekleri, dürtüleri, bastırılmış oldukları duygu ve düşünceleri yer almaktadır. Freud’a göre bu bölüm aslında davranışlara yön veren bölümdür fakat aynı zamanda bireylerin de farkında olmadığı bölümdür (Approach, 2014).

Bu bölümdeki bilgiler toplumsal normlar tarafından da oluşabilmektedir. Toplumun “ayıp, günah...” gibi kavramlarla hoş karşılamadığı durumları bireyler sergileyememekte ve bu da bilinçaltında başka duygu ve düşüncelerin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu da gündelik hayatta bireyde meydana gelen birçok problem durumlarının nedeni olarak görülmektedir (Cüceloğlu, 2008).

Bu bölümdeki bilgiler düşünerek veya karşılıklı konuşarak ulaşılabilecek bilgiler değildir çünkü bireyin farkında olmadan bastırıldığı duygu ve düşünceleri vardır. Sadece bu bilinç dışı bilgilerin dışarıya yönelik bazı ipuçları vardır ve ancak bu yolla ulaşılabilir bu bölgeye. Bunlar hipnoz, rüyalar, dil sürçmeleri, fantezilerde ve serbest çağrışım yöntemiyle ortaya çıkmaktadır. Bu bölüme ulaşılabilmesi için konuda uzman birisinin olması şarttır (Pearson, 1998).

Freud bu bölüme önem vermektedir çünkü ona göre bireyin tüm duygu, düşünce, davranış ve ilişkilerine yön veren bilgi, deneyim ve yaşantılar bu bölümdedir. Bu bölümdeki bilgiler çözümlenmedikçe ve farkındalık oluşturulmadıkça birey üzerinde değişim yapmak olanaksızdır (Corey, 2008).

Freud'un geliştirmiş olduğu bir diğer önemli kuram ise yapısal kuramıdır. Özellikle yapısal kuramı ortaya koyduktan sonra büyük ilgi görmüştür ve topoğrafik kuramı gölgede bırakmıştır.

Yapısal Kuram

Freud yapısal kişilik kuramıyla kişiliği id, ego ve süperego kavramlarıyla ele almıştır. Kişiliği bu şekilde 3 boyutta ele almasında topoğrafik kuramda ele aldığı bilinç dışının gücünün ve içsel çatışmaların etkili olduğu bilinmektedir. Bu boyutlar soyut kavramlardır ve beyinde herhangi bir fiziksel bölgeyle karşılıkları yoktur. Aynı zamanda bu boyutlar birbirleriyle sürekli etkileşim halindedirler ve birey üzerinde her biri farklı zamanlarda ağırlıklı olarak görülebilmektedir (Hackney ve Cormier, 2008). Bu boyutlar şunlardır:

İd: Bu kavram bireyin ilkel yönünü vurgulamaktadır. Doğuştan, kalıtım yoluyla gelmektedir. Freud özellikle yeme-içme, cinsellik ve saldırganlık davranışlarının çıkış noktası olarak id'i göstermiştir (Claghorn, 1996). Ona göre id'in amacı ilkel güdülerimiz olan cinsellik ve saldırganlık güdülerimizi doyurma çabasıdır. Bu isteklerinden mantıktan yoksundur ve tek amacı bu isteklerini gidermektir. Yani "haz

alma” ilkesini temel prensip olarak görmektedir. Tüm bu özelliklerden dolayı id gerçekçi değildir ve haz alma ilkesi yoluyla güdülerini doyurmaya çalışır (Cüceloğlu, 2008).

Ego: Kişiliğin “mantık” ve “gerçeklik” boyutunu temsil etmektedir. Bebekler id’leri baskın bir şekilde dünyaya geldikten sonra birçok kısıtlamayla ve yasakla karşılaşmaktadırlar. Çoğu zaman ilkel güdülerini doyurabilmek için bu yasak ve kısıtlamalar ile mantıklı bir şekilde baş ederek hayatta kalabilmektedir. Yani bu engelleri aşamadıkça aslında güdülerini doyuramamaktadırlar. Burada ego devreye girmektedir. Ego, olayları ve durumlar mantıklı bir şekilde değerlendirerek uygun çözümü bulmaya çalışır. Çoğu zaman id’ i kontrol etmeye ve onun güdülerini mantıklı yollarda çözmeye çalışmaktadır. Bu noktada egonun birçok işlevi olmak zorundadır. Özellikle akıl yürütme, problem çözme, kritik noktalarda karar verme gibi işlevleri ön plana çıkmaktadır (Approach, 2014). Egonun işlevlerini anlayabilmek süperego kavramını da ele almak gerekmektedir.

Süperego: Birey dünyaya id ile gelmektedir ve “ego”, “süperego” gibi kavramlar sonradan ortaya çıkmaktadır. İlkel dürtüleriyle dünyaya gelen ve bunu doyurmak amacıyla farklı davranışlara giren bireyler çevresi tarafından bazı kısıtlamalar ve engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu engeller ve kısıtlamalar anne-babanın özellikleri ve toplumun özelliklerine göre değişebilmektedir. Özellikle “ayıp, günah” gibi bireyin yaptığı davranışların uygun olmadığını belirten cümleler üzerinden bu toplumsal normlar bireye işlenmektedir. Tüm bunlar neticesinde bireyin zihninde de toplumun bu özelliklerini yansıtan bir yargılama sistemi ortaya çıkmaktadır. Freud bu sisteme “süper ego” demektedir (Corey, 2008).

Süper ego kavramı “vicdan” olarak da açıklanmaktadır. Bireyin yaptığı davranışlardan toplum içerisinde ve bireysel olarak ne kadar huzurlu olabileceğini belirtir (Approach, 2014).

Ego aslında süperego ile id arasındaki dengeyi sağlamakla uğraşmaktadır. İd ilkel güdülerimizi doyurmaya çalışırken süperego bunları yapmamamızı uygun olmadığını

belirtir. Bu davranışlarda bulunursak toplum tarafından dışlanacağını ve cezalandırılacağını düşünür. Ego ise tam bu noktada devreye girerek arabuluculuk yapmaktadır. İd'in isteklerini göz ardı etmeden ve süper egoyu da görmezden gelmeden uygun, mantıklı bir yolla güdülerini doyurma yoluna gitmektedir (Vasconcellas, Smelser ve Mecca, 1989).

Freud sağlıklı insanlarda egonun sağlıklı bir şekilde işlediğini belirtmektedir. Üstlenmiş olduğu “gerçekçilik” ve “mantıklılık” ilkesini güdülerimiz üzerinde ne derece uygun bir şekilde planlayabilirse o kadar sağlıklı bireyler ortaya çıkacaktır. Bu şekilde bir uyum sağlanırsa psikolojik olarak sağlıklı bireyler olacaktır. Fakat egonun dengeyi sağlayamadığı yani tam olarak adil davranmadığı durumlarda bireylerde id ya da süper ego bölümlerinden biri daha baskın olmaktadır. Bu durumda da dengesiz bireyler ortaya çıkar (Burger, 2006).

İd'i baskın olan kişiler cinsellik ve saldırganlık yönünden uygunsuz hareketler sergileyen, çevresindekilere bu konularda tehdit teşkil eden kişiler olmaktadır. Süper egosu baskın olan kişiler ise toplumun normlarına tamamiyle uymaya çalıştıkları için kendi kişilikleriyle zıtlaşmaktadırlar. Bu durumda kendine yabancı, sadece çevrenin yönlendirmesiyle hareket eden bireyler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla egonun çok kritik bir görevi vardır. Bu görevi yerine getirmediği takdirde ise ya birey kendisine yabancılaşacak ve kişilik sorunları yaşayacak ya da toplum tarafından uygunsuz davranışlar sergileyen ve dışlanan, cezalandırılan bireyler olacaktır (Approach, 2014).

Ego tarafından sağlanması gereken bu denge çoğu zaman uygun bir şekilde sağlanamamaktadır. İd ile süperego arasındaki bu karşılıklı çatışmayı ego mantıklı bir şekilde çözemediği zaman beynimiz kendini korumak amacıyla savunma mekanizmalarını ortaya çıkarmaktadır. Bu zihnimizin içindeki çatışmalardan kurtulabilmek için geliştirmiş olduğu bir yöntemdir. Bu yöntemlere “savunma mekanizmaları” denmektedir (Corey, 2008). Savunma mekanizmaları bu çatışma durumlarından bireyin sağlıklı bir şekilde çıkabilmesi için bazı zihinsel oyunlar yaparak çatışmayı ortadan kaldırmaktadır. Bu yönüyle aslında faydalı bir işlevi var gibi görünmektedir. Fakat çok sık kullanıldığı durumlarda bireylerin gerçeklikle bağlantısını kopardığı için problem teşkil edebilmektedir. Uygun çözüm yöntemi olarak bireylerin

id, ego ve süper egolarının farkına vararak bilinç düzeyinde bu çatışmalara yön vermeleridir (Burger, 2006).

Adler'in Kuramı

Freud bireyi bilinçaltı öğelerle açıklamaya çalışmış ve bireyi bu süreçte pasif ele almıştır. Adler bu süreçte bireyi ve çevresini daha ön plana çıkararak açıklamıştır. Adler'e göre birey dünyaya geldikten sonra çevresindeki insanlarla yoğun bir ilişki içine girer ve bu süreçte kendi istekleri yerine toplumun isteklerini ön planda tutmaya başlamaktadır. Çünkü Adler'e göre birey doğuştan "toplumsal ilgi" yle doğmaktadır. Topluma uymak ve kabul görmek doğuştan gelen ihtiyaçlardandır. Tüm bunların yanında Adler'in kuramında üzerinde durduğu diğer bir kavram ise "yaşam biçimi" kavramıdır. Bu da bireyin kendisine özgü olan ve kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturmuş olduğu tüm duygu, düşünce ve davranışlarıdır (Adler, 2001). Tam bu noktada "benlik" kavramı devreye girmektedir. Adler tüm bu çevresel etkileşimler içerisinde bireyin kendisine has tarzının olduğu "yaşam biçimi" özellikleri bireylerin benliklerini yansıtmaktadır. Yaşam biçiminin özellikleri ve farklılıkları ile bireyin davranışları diğer bireylerden ayrılır. Adler kuramına göre kişilik, bireyin kendisine, diğer insanlara ve topluma karşı geliştirdiği tutumların ürünü olarak gelişir. Kişiliğin merkezi bilinç olduğundan dolayı birey davranışlarının bilincindedir. Adler'e göre insan toplumsal bir varlıktır ve diğer insanlarla ilişki kurarak yaşamına devam eder. Birey temelde kendinden çok topluma yönelik bir yaşam biçimi sürdürme eğilimindedir. Adler'e göre bu eğilim bireyde doğuştan vardır ve birey bu ilişkiyi sadece belirleme noktasında etkiler (Approach, 2014).

Jung' un Kuramı

Jung benliği ele alırken birçok farklı kaynaktan söz etmiş ve ortaya çok geniş bir yelpaze çıkmıştır. Orta bilinç dışı kavramı literatüre getirmiş olduğu en büyük yeniliklerdendir. Bu kavramla tüm insanlığın bilinçaltında birbirine benzer özelliklerin olduğundan söz etmiştir. Ego, kişisel bilinçaltı, kompleksler, kolektif bilinçaltı ve arketipler, persona, anima ve animus gibi kavramlar literatüre kazandırdığı

kavramlardandır. Jung'a göre tüm bu faktörlerin bir arada uyum içerisinde işlemeleri ise benliği ifade etmektedir (Jung, 2001).

Maslow' un Kuramı

Maslov ihtiyaçlar hiyerarşisini ortaya koyarak psikoloji literatürüne büyük katkı sağlamıştır. Bu hiyerarşiye göre bireylerin ihtiyaçları öncelik sıralamasına göre sıralanmıştır. Öncelik her zaman fizyolojik ihtiyaçlardır. Fizyolojik ihtiyaçları karşılamadan yaşamımıza ne olursa olsun devam edemeyeceğimizi belirtmiştir. Daha sonra güvenlik ihtiyacı, ait olma-sevme sevilme ihtiyacı, saygı kazanma ihtiyacı daha sonra ise bilme-anlama ihtiyacı, estetik ihtiyacı ve son olarak kendini gerçekleştirme aşaması bulunmaktadır. Maslov'a göre birey bu aşamaları sırasıyla geçmektedir ve bir aşamanın ihtiyacı yeteri miktarda giderildiği zaman diğer aşamaya geçilmektedir. Son aşamada ise kendini gerçekleştirme bulunmaktadır. Bu da Maslov' a göre ulaşılabilecek son aşamadır ve aslında ulaşılamayacak bir alan olduğunu da belirtmektedir. Çünkü kendini gerçekleştirme denen durumun bir sonu değil de süreç olduğunu vurgulamaktadır (Corey, 2008). Maslov'un kuramından hareketle benliği bireyin ihtiyaçlarını giderme aşamasında kendine has kullanmış olduğu metotlar ve gidiş yolu olarak tanımlayabiliriz.

Rogers' ın Kuramı

Rogers benliği 2 boyutta ele almıştır. Birincisi bireyin kendisi hakkında görüşleri ve algıları iken, diğeri çevresindeki kişilerin onun hakkında duygu, düşünce ve davranışlarını ifade etmektedir. Aslında bu iki durumda birbirini etkilemektedir. Çevrenin bireyin düşüncelerini etkilediği gibi birey de çevresini etkileyebilmektedir (Hackney ve Cormier, 2008). Bu karşılıklı etkileşim sonrasında bireyin ortaya çıkan özelliklerine ise benlik denmektedir.

Rogers birey merkezli psikolojinin kurucusudur. Benlik kavramına bakış açısı da birey merkezli psikoloji yelpazesinde olmuştur. Birey tüm benliğiyle hayatın merkezindedir ve çevresindeki her şey onun benliğine göre şekillenmektedir (Corey, 2008).

1.9. ANNE BABA TUTUMLARIYLA İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

İkizoğlu (1993) demokratik ve otoriter anne baba tutumlarının lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısı üzerine etkisini incelemek amacıyla 341 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda demokratik ve otoriter anne baba tutumunun benlik saygısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır.

Yücedağ (1994) 900 ergen öğrenci üzerinde ergenlik döneminde yaşanan problemler ile algıladıkları anne baba tutumları konusunda araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonucunda anne babanın duygusal cezalandırma ve ilgi, şefkat gösterme davranışıyla, problem alanları arasında yüksek ilişkiye rastlayarak problem alanları ile cezalandırma davranışları arasında pozitif; ilgi, şefkat gösterme davranışları ile de negatif anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Düzgün (1995) anne baba tutumları ile lise öğrencilerinde görülen psikolojik belirtiler üzerine yaptığı araştırmasında anne baba tutumları ile öğrencilerde görülen psikolojik belirti düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ertem ve Yazıcı (2006) ise ergenlik dönemindeki psiko-sosyal sorunlar ve depresyonu incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında 1342 ergen ile çalışmışlardır. Yaptığı araştırma sonucunda ergenlerin ailede en fazla sorun yaşadığı kişinin anne olduğunu, aile içinde çatışmaların en çok, ders çalışma, kardeşler arası kıskançlık ve ekonomik sorunlar alanlarında yaşandığını, eğitim düzeyi düşük olan annelerin ergenlere daha baskıcı tutum sergilediklerini belirlemişlerdir.

Tire (2011) ön ergenlerin mükemmeliyetçilik düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırması sonucunda mükemmeliyetçilik düzeyleri ile anne baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulmuştur.

Biricik (2011) ise araştırmasında üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma sonucunda anne babalarını otoriter olarak algılayan öğrenciler ile demokratik olarak algılayan öğrencilerin uyum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu saptamıştır.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, örneklem grup, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma anne babaların benlik saygıları ile çocuk yetiştirme tutum ve davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan ilişkiisel araştırma modeli betimsel bir çalışmadır.

İlişkiisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ve derecesini inceleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2003; Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2010). Araştırmada anne baba tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için korelasyonel analiz yöntemi kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilen bağımsız değişkenlere (cinsiyet, yaş, iş durumu, evlilik yılı, çocuk sayısı, aylık gelir, eğitim durumu) göre anne baba tutumları ve benlik saygılarının incelenme aşamasında ise nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır.

2.2. ARAŞTIRMA GRUBU

Bu araştırmanın evreni Türkiye’de yaşayan anne babalardır. Araştırmanın örnekleme ise İstanbul’da yaşayan, en az 1 çocuğu olan 143 evli çift yani toplam 286 ebeveyndir. Araştırmaya katılan bireyler gönüllülük ölçütüne göre seçilmiştir. Örneklem grubun İstanbul’dan seçilmesinde ise İstanbul’un çok kültürlü yapısı temel alınmıştır. Örneklem seçiminde olasılıksız örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan 143 evli çift yani 286 bireyin yaşları 19 ile 60 aralığında değişmektedir. Yaş ortalamaları 36,55; standart sapmaları 10,5’ dir. Yaş grupları 3 gruba bölünme aşamasında korelasyonel analiz yöntemi göz önüne alınmıştır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyo-demografik bilgileri şöyledir:

Tablo 1: Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyo-demografik bilgileri

Değişken		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	143	50
	Kadın	143	50
Yaş	19-34 yaş	141	49,3
	35-45 yaş	94	32,9
	46-60 yaş	51	17,8
Evlilik Yılı	0-4 yıl	86	30,1
	5-9 yıl	86	30,1
	10-14 yıl	54	18,9
	15 ve üzeri	60	21
Çocuk Sayısı	1	118	41,3
	2	97	33,9
	3	57	19,9
	4 ve üzeri	14	4,9
İş Durumu	Çalışıyor	209	73,1
	Çalışmıyor	77	26,9
Aylık Gelir	0-1499 TL	22	7,7
	1500-2999 TL	174	60,8
	3000-5999 TL	66	23,1
	6000 ve üzeri	24	8,4
Eğitim Durumu	İlköğretim	67	23,4
	Lise	119	41,6
	Üniversite	100	34,9

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada genel bilgilere ulaşabilmek için Kişisel Bilgi Formu, anne babaların tutumlarını belirlemek için Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği (PARI) ve ailelerin benlik saygılarını ölçebilmek için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Aileler tarafından doldurulması istenen bu formda yaş, cinsiyet, evlilik yılı, çocuk sayısı, iş durumu ve eğitim durumu gibi ebeveynlerin tutumlarına etkisi olabileceği düşünülen 7 soru yer almaktadır.

2.3.2. Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)

Schaefer ve Bell(1958) tarafından ABD’ de geliştirilmiştir. Ülkemizde uyarlama çalışmalarını Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçekteki ifade sayısı 60’a indirilmiş ve üç hafta ara ile yapılan test-tekrar-test yöntemiyle güvenirlik katsayıları .58 ve .88 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayısı ise .64 olarak saptanmıştır. Ölçekten toplam puan elde edilememekte ancak faktör puanları değerlendirilmektedir. Toplam 60 maddesi bulunan ölçek 5 alt testten oluşmaktadır. Testi alan kişi ‘Hiç Uygun Bulmuyorum’ dan, ‘Çok Uygun Buluyorum’ a kadar giden 4 puandan birisini seçer her puan o alt ölçek için toplanarak puanlar belirlenir. Her alt testteki puanın yüksekliği o alt testte yansıtılan tutumun onaylandığını gösterir. Ölçekte 2., 29. ve 44. maddeler tersine puanlanması gereken maddelerdir. Demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu dışındaki faktörlerde puan artışı olumsuz anne-baba tutumlarına işaret etmektedir (Öner, 1997). PARI’ nin içerdiği Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçekleri’ nin alt ölçekleri şu şekilde özetlenmiştir:

1.Faktör: Aşırı Koruyucu Annelik Boyutu

2.Faktör: Demokratik Davranma ve Eşitlik Tanıma Boyutu

3.Faktör: Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Boyutu

4.Faktör: Karı-Koca Geçimsizliği Boyutu

5.Faktör: Baskı ve Disiplin Boyutu

2.3.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg Self-Esteem Scale (Benlik Saygısı Ölçeği), 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından ergenlere yönelik benlik saygısını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Türkçe çevirisini 195 yılında Dr. Füsün Çetin Çuhadaroğlu yapmıştır ve aynı yıl geçerlik

güvenirlilik çalışmalarını da yaparak ölçeğin genel geçerliliği %71 olarak bulunmuştur ve Türkiye’ de kullanılabilir hale getirmiştir. Güvenirlilik çalışmalarında ise benlik saygısı %75, kendilik kavramının sürekliliği %75, insanlara güvenme %55, eleştiriye duyarlılık %48, depresif duygulanım %70, hayalperestlik %75, psikosomatik belirtiler %89, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme %46, tartışmalara katılabilme derecesi %51, ana-baba ilgisi %51, baba ile ilişki %79, psişik izolasyon %60 olarak bulunmuştur. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, çoktan seçmeli sorulardan yapılanmış çoktan seçmeli sorulardan yapılanmış on iki alt kategoriden oluşmaktadır (Çuhadaroğlu, 1986). Bunlar;

- 1) Benlik Saygısı
- 2) Kendilik Kavramının Sürekliliği
- 3) İnsanlara Güvenme
- 4) Eleştiriye Duyarlılık
- 5) Depresif Duygulanım
- 6) Hayalperestlik
- 7) Psikosomatik Belirtiler
- 8) Kişilerarası Tehdit Hissetme
- 9) Tartışmalara Katılabilme
- 10) Ana-baba İlgisi
- 11) Babayla İlişki
- 12) Psişik İzolasyon

Her bir alt ölçeğin ölçtüğü özellikler ve değerlendirmeleri farklı yapılmaktadır. Bu araştırma da ölçeğin Benlik Saygısı, Kendilik Kavramının Sürekliliği, İnsanlara Güven Duyma ve Eleştiriye Duyarlılık boyutları kullanılmıştır. Benlik saygısı alt ölçeğinde sorular Guttman değerlendirme yöntemiyle değerlendirilmektedir. 1., 2. 4., 6., ve 7. sorulara “yanlış” ve “çok yanlış” işaretlenmesi durumunda “1” puan; “doğru” ve “çok doğru” işaretlenmesi durumunda “0” puan verilmektedir. Diğer sorulara ise yani 3., 5., 8., ve 10. sorulara ise “doğru” ve “çok doğru” olarak işaretlenmesi durumunda “1” puan, “yanlış” ve “çok yanlış” işaretlenmesi durumunda ise “0” puan verilmektedir. Daha sonra 1., 2., ve 3. sorular kendi aralarında; 4. ve 5. sorular kendi aralarında; 9. ve 10. sorular kendi aralarında değerlendirilirken 6., 7. ve 8. sorular tek başlarına

değerlendirilmektedir. İlk gruptan (1., 2.,3. sorular) bu 3 sorudan her hangi ikisinden puan alınmış ise bu gruba “1” puan verilmektedir. Diğer iki grupta ise (4. ve 5. soru ile 9. ve 10. soru) iki maddeden her hangi birinden puan alınmış ise bu gruptan da “1” puan alınmaktadır. Geriye kalan 6., 7. ve 8. maddelerden ise her birinden puan alınmışsa ayrı ayrı “1” puan olarak değerlendirilmektedir (Kaya, 2011; Sönmez, 2013). Sonuç olarak ölçeğin bu boyutunda alınabilecek en az puan “0”, en fazla puan “6” olmaktadır. Ölçekten alınan puanların karşılığı ise şu şekildedir:

- *Yüksek benlik saygısı: 0-1 puan*
- *Orta düzey benlik saygısı: 2-4 puan*
- *Düşük benlik saygısı: 5-6 puan*

Kendilik kavramının sürekliliği alt boyutunda alınabilecek puanlar 0-5 aralığındadır. Puanın yüksek (3-5) olması sürekliliğin az olduğunu, puanın düşük (0-2) olması ise kendilik sürekliliğinin fazla olduğuna işaret etmektedir. İnsanlara güven duyma alt boyutundan alınabilecek puan değeri 0-5 aralığındadır. Bu testte alınan yüksek puanlar insanlara güvenin az olduğuna, alınan düşük puanlar ise insanlara güvenin fazla olduğuna işaret etmektedir. Eleştiriye duyarlılık alt boyutundan alınabilecek puanlar 0-3 aralığındadır. Yüksek puan eleştiriye fazla duyarlılığa, düşük puan ise eleştiriye az duyarlılığa işaret etmektedir (Kaya, 2011; Sönmez, 2013). Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinin kullanılan bu 4 boyutunda da yüksek puanlar olumsuz benlik, kendilik sürekliliğinde azlık, insanlara az güvenme ve eleştiriye daha fazla duyarlılık gibi olumsuz durumlara işaret ettiği görülmektedir.

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçları 2015 Haziran – 2015 Aralık aylarında İstanbul’da yaşayan 143 anne ve 143 baba olmak üzere toplam 286 kişiye uygulanmıştır. Veri toplama araçları uygulanmaya başlamadan önce öncelikle araştırmacı kendini tanıtmıştır. Daha sonra araştırmacının amacı ve önemi açıklanmış, ölçekleri nasıl doldurmaları gerektiği hakkında bilgilendirilmişlerdir. Özellikle gizlilik ve gönüllülük ilkesine vurgu yapılmıştır. Son olarak araştırma sonuçları hakkında bilgi almak isteyen anne babaların iletişim bilgileri alınmıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Analizler SPSS paket programda yapılmış ve anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında öncelikle veri toplama araçlarından elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Daha sonra aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği alt boyutları ile benlik saygısı alt boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla pearson memontler çarpım korelasyonu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formundan elde edilen sosyo-demografik bilgiler ile veri toplama araçlarından elde edilen bilgilere göre;yaş ile benlik saygısı alt boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla pearson memontler çarpım korelasyonu, ebeveynlerin benlik saygılarının farklılaşp farklılaşmadığını öğrenmek amacıyla bağımsız örnekler t testi ve varyans analizi yöntemleri kullanılmıştır. Varyans analizi işlemleri sonucunda gruplar arasında karşılaştırmalar yapmak amacıyla post hoc testlerden Tukey ve Tamhane testlerinden yararlanılmıştır.

Bağımsız örneklem t testi; bağımlı değişkenin sürekli olduğu ve bağımsız değişkenin ise iki gruba ayrıldığında kullanılan bir tekniktir. Anova tekniği ise bağımlı değişkenin sürekli, bağımsız değişkenin ise en az üç ve daha fazla gruba ayrıldığı zaman kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2002).

BÖLÜM 3: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacına uygun olarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Bulguların yorumlanmasında problem cümleleri kendi içerisinde gruplandırılarak ele alınmıştır. Yapılan analizler sonrasında elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar bu şekilde sunulmuştur.

Tablo 2: Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği ve benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimsel istatistikleri

		n	\bar{x}	Ss	Min	Max
Anne Baba Tutumları	Aşırı Koruyucu Ebeveyn	286	44,082	6,992	1	4
	Demokratik-Eşitlikçi Ebeveyn	286	24,584	3,553	1	4
	Ev Kadınlığını Reddedici Ebeveyn	286	32,840	7,122	1	4
	Karı Koca Geçimsizliği	286	15,112	4,063	1	4
	Baskıcı ve Disiplinli Ebeveyn	286	39,085	7,653	1	4
Benlik Saygısı	Benlik Saygısı	286	3,520	,756	1	4
	Kendilik Kavramının Sürekliliği	286	3,319	1,1495	1	4
	İnsanlara Güven Duyuma	286	2,681	,9027	1	2
	Eleştiriye Duyarlılık	286	1,868	,9744	1	4

Tablo 2’ de aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği ve benlik saygısı ölçeğine ait betimleyici istatistikler görülmektedir. Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları açısından araştırmaya katılan anne babaların en fazla 44.08 ortalamayla aşırı koruyucu tutuma sahip oldukları, en az 15.11 ortalama ile karı-koca geçimsizliğine sahip oldukları görülmektedir. Benlik saygısı açısından araştırmaya katılan anne babaların benlik

saygısı ortalamaları 3.52 bulunmuştur. Bu değer araştırmaya katılan anne babaların ortalama olarak orta düzey benliğe sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 3: Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygısı ölçeği alt boyutları arasındaki koraleyonel ilişki

	BS	KKS	İGD	ED	AKE	DEE	EKRE	KKG	BDE
Benlik Saygısı	BS	1							
	KKS	,14*	1						
	İGD	,21**	,01	1					
	ED	-,01	,16**	-,06	1				
Anne Baba Tutumları	AKE	-,04	-,07	-,02	,17**	1			
	DEE	-,32**	-,05	-,13**	,04	,27**	1		
	EKRE	,12*	,08	-,01	,11	,53**	-,05	1	
	KKG	,103	,07	-,01	,05	,42**	-,01	,71**	1
	BDE	,13*	-,03	,10	,11	,54**	-,06	,69**	,49**

* p<.05 ** p<.01

BS: Benlik Saygısı, KKS: Kendilik Kavramının Sürekliliği, İGD: İnsanlara Güven Duyma, ED: Eleştiriye Duyarlılık, AKE: Aşırı Koruyucu Ebeveyn, DEE: Demokratik ve Eşitlikçi Ebeveyn, EKRE: Ev Kadınlığını Reddedici Ebeveyn, KKG: Karı-Koca Geçimsizliği, BDE: Baskıcı ve Disiplinli Ebeveyn

Tablo 3’de aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan pearson momentler çarpım korelasyonu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda benlik saygısı ile demokratik-eşitlikçi ebeveyn arasında negatif yönlü ilişki ($r=-.32$, $p<.01$), ev kadınlığını reddedici ebeveynlik tutumu ile pozitif yönlü ilişki ($r=.12$, $p<.05$) ve baskıcı-disiplinli ebeveyn arasında pozitif yönlü ilişki ($r=.13$, $p<.05$) görülmüştür. Bu değerlere göre anne babaların benlik saygısı puanları yükseldikçe (olumsuz benlik algısı) demokratik ve eşit davranma özelliklerini kaybettikleri, benlik saygısı puanları düştükçe (olumlu benlik algısı) demokratik ve eşit davranma özelliklerinin arttığı görülmektedir. Aynı zamanda olumlu benlik algısına sahip ebeveynlerin ev kadınlığı rolünü reddetmedikleri, olumsuz benlik algısına sahip olundukça ev kadınlığı rolünü de reddetme düzeylerinin yükseldiği görülmektedir. Benzer şekilde olumlu benlik algısı puanları yükseldikçe anne babaların baskı ve

disiplin düzeylerinin düştüğü, olumsuz benlik algısı puanları yükseldikçe ise anne babaların baskı ve disiplin düzeylerinin yükseldiği görülmektedir.

Anne babaların insanlara güvenleri ile demokratik ve eşitlikçi tutumları arasında negatif yönlü ilişki ($r=-.15, p<.01$), eleştiriye duyarlılık düzeyleriyle ise aşırı koruyucu anne baba tutumları arasında pozitif yönlü ($r=.17, p<.01$) ilişki görülmüştür. Bu değerlere göre anne babaların insanlara güvenleri yükseldikçe demokratik ve eşitlikçi davranma özelliklerinin de yükseldiğini, insanlara güvenlerini düştükçe demokratik ve eşitlikçi davranma özelliklerinin de düştüğü görülmektedir. Benzer şekilde anne babaların eleştiriye duyarlılıkları yükseldikçe aşırı koruyucu tutumlarının da yükseldiği, eleştiriye duyarlılıkları düştükçe ise aşırı koruyucu özelliklerinin de düştüğü görülmektedir. Anne babaların kendilik kavramının sürekliliği düzeyleri ile aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Tablo 4: Anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri

	Yaş	n	\bar{x}	Ss
Benlik Saygısı	19-34 yaş	141	3.43	.67
	35-45 yaş	94	3.65	.91
	46-60 yaş	51	3.37	.65
	Toplam	286	3.51	.74
Kendilik Kavramının Sürekliliği	19-34 yaş	141	3.22	1.27
	35-45 yaş	94	3.57	1.12
	46-60 yaş	51	3.21	1.05
	Toplam	286	3.32	1.16
İnsanlara Güven Duyma	19-34 yaş	141	2.65	.92
	35-45 yaş	94	2.76	.95
	46-60 yaş	51	2.72	.88
	Toplam	286	2,68	.91
Eleştiriye Duyarlılık	19-34 yaş	141	1.75	1.06
	35-45 yaş	94	1.91	.87
	46-60 yaş	51	1.91	.96
	Toplam	286	1.87	.975

Tablo 4’ de anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları betimleyici istatistik değerleri görülmektedir.

Tablo 5. Anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutları arasındaki korelasyonel ilişki

	YAŞ	BS	KKS	İGD	ED
YAŞ	1				
BS	-,033	1			
KKS	,015		1		
İGD	-,021			1	
ED	-,123*				1

*p<.05

Anne babaların yaş guruplarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyonel analiz yapılmıştır.

Tablo 5’de yaş ile benlik saygısı alt boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla korelasyon analizi görülmektedir. Yaş ile benlik saygısı arasında negatif yönlü ($r=-.033$, $p<.01$), yaş ile insanlara güven duyma arasında negatif yönlü ($r=-.021$, $p<.01$), yaş ile eleştiriye duyarlılık düzeyleri arasında da negatif ($r=-.123$, $p<.05$), yönlü ilişki görülmüştür. Bu değerlere göre yaş ile benlik saygısı, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık arasında ters (negatif) yönlü bir ilişki vardır. Ancak sadece yaş ile eleştiriye duyarlılık arasında zayıf ilişki olduğu söylenebilir. Yaş ile benlik saygısı, insanlara güven duyma arasında ilişki bulunmamaktadır. Yaş ile kendilik kavramının sürekliliği arasında ise ($r=.015$, $p<.01$), pozitif yönlü ilişki görülmüştür. Yaş ile kendilik kavramının sürekliliği arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktayken korelasyon katsayısının 0,015 çıkmasından dolayı yaş ile kendilik kavramının sürekliliği arasında ilişki bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 6: Anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri

	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss
Benlik Saygısı	Erkek	143	3.43	.702
	Kadın	143	3.57	.806
	Toplam	286		
Kendilik Kavramının Sürekliliği	Erkek	143	6.13	1.256
	Kadın	143	6.14	1.187
	Toplam	286		
İnsanlara Güven Duyma	Erkek	143	5.82	1.251
	Kadın	143	5.75	1.337
	Toplam	286		
Eleştiriye Duyarlılık	Erkek	143	2.79	.686
	Kadın	143	2.75	.695
	Toplam	286		

Tablo 6’ da anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları betimleyici istatistik değerleri görülmektedir.

Anne babaların cinsiyetleri ile benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güvenme ve eleştiriye duyarlılık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Anlamlılık görülmeyen tablolar EK’de paylaşılmaktadır.

Tablo 7: Anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri

	Evlilik Yılı	n	\bar{x}	Ss
Benlik Saygısı	0-4 yıl evli	86	3.47	.717
	5-9 yıl evli	86	3.53	.809
	10-14 yıl evli	54	3.56	.746
	15+ evli	60	3.44	.765
	Toplam	286	3.51	.752
Kendilik Kavramının Sürekliliği	0-4 yıl evli	86	3.34	1.287
	5-9 yıl evli	86	3.40	1.035
	10-14 yıl evli	54	3.12	1.067
	15+ evli	60	3.30	1.176
	Toplam	286	3.32	1.148
İnsanlara Güven Duyma	0-4 yıl evli	86	2.65	.943
	5-9 yıl evli	86	2.86	1.004
	10-14 yıl evli	54	2.64	.781
	15+ evli	60	2.56	.765
	Toplam	286	2.67	.902
Eleştiriye Duyarlılık	0-4 yıl evli	86	1.64	1.063
	5-9 yıl evli	86	2.04	.861
	10-14 yıl evli	54	1.79	1.022
	15+ evli	60	2.06	.886
	Toplam	286	1.89	.974

Tablo 7’ de anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları betimleyici istatistik değerleri görülmektedir.

Anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılıkları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Anlamlılık görülmeyen tablolar EK’de paylaşılmaktadır.

Tablo 7a: Anne babaların evlilik yıllarına göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eleştiriye Duyarlılık	Gruplar arası	10.362	3	3.452	3.746	.012*
	Grup içi	265.430	288	.924		
	Toplam	275.791	291			

*p<.05

Tablo 7a' da anne babaların evlilik yıllarına göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların yaşlarına göre eleştiriye duyarlılıkları ($F_{3-288}=3.746$, $p<.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda 0-4 yıl evli çiftlerin ($\bar{x} = 1.64$) eleştiriye duyarlılık puanlarının, 5-9 yıl evli çiftlere ($\bar{x} = 2.04$) ve 15 yıl ve üzeri ($\bar{x} = 2.06$) evli çiftlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük çıktığı görülmüştür. Bu da 0-4 yıl evli çiftlerin 5-9 yıl evli çiftlere ve 15+ evli çiftlere göre eleştirilere daha fazla duyarlı oldukları sonucunda ulaşılmaktadır.

Tablo 8: Anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri

	Çocuk Sayısı	n	\bar{x}	Ss
Benlik Saygısı	1 çocuk	118	3.41	.682
	2 çocuk	97	3.55	.836
	3 çocuk	57	3.64	.742
	4+ çocuk	14	3.38	.806
	Toplam	286	3.50	.758
Kendilik Kavramının Sürekliliği	1 çocuk	118	3.25	1.194
	2 çocuk	97	3.36	1.057
	3 çocuk	57	3.30	1.193
	4+ çocuk	14	3.25	1.238
	Toplam	286	3.30	1.146
İnsanlara Güven Duyma	1 çocuk	118	2.66	.913
	2 çocuk	97	2.79	.955
	3 çocuk	57	2.69	.834
	4+ çocuk	14	2.43	.728
	Toplam	286	2.68	.902
Eleştiriye Duyarlılık	1 çocuk	118	1.83	1.045
	2 çocuk	97	1.95	.917
	3 çocuk	57	1.84	.884
	4+ çocuk	14	1.94	1.123
	Toplam	286	1.87	.974

Tablo 8’ de anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları betimleyici istatistik değerleri görülmektedir.

Anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılıkları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Anlamlılık görülmeyen tabloları EK’ de paylaşılmaktadır.

Tablo 9: Anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri

	Eğitim Durumu	n	\bar{x}	Ss
Benlik Saygısı	İlköğretim	67	3.56	.820
	Lise	119	3.50	.756
	Üniversite	100	3.44	.714
	Toplam	286	3.53	.756
Kendilik Kavramının Sürekliliği	İlköğretim	67	3.35	1.077
	Lise	119	3.31	1.198
	Üniversite	100	3.28	1.147
	Toplam	286	3.34	1.146
İnsanlara Güven Duyma	İlköğretim	67	2.64	.832
	Lise	119	2.75	.936
	Üniversite	100	2.71	.913
	Toplam	286	2.69	.902
Eleştiriye Duyarlılık	İlköğretim	67	2.00	.904
	Lise	119	1.85	.995
	Üniversite	100	1.83	.998
	Toplam	286	1.83	.972

Tablo 9’ da anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları betimleyici istatistik değerleri görülmektedir.

Anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılıkları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Anlamlılık görülmeyen tabloları EK’ de paylaşılmaktadır.

Tablo 10: Anne babaların iş durumlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri

	İş Durumu	n	t	p
benlik saygısı	calisiyor	209	-1,702	,090
	calismiyor	77		
kendilik kavramının sürekliliği	calisiyor	209	-1,217	,225
	calismiyor	77		
insanlara güven duyma	calisiyor	209	-126	,900
	calismiyor	77		
eleştiriye duyarlılık	calisiyor	209	1,304	,193
	calismiyor	77		

Tablo 10' da anne babaların iş durumlarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları betimleyici istatistik değerleri paylaşılmıştır.

Tablo 10' da anne babaların iş durumlarına göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan t testleri görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların iş durumlarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları ($p > .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 11: Anne babaların aile gelirine göre benlik saygısı ölçeği alt boyutlarının betimleyici istatistikleri

	Aylık Gelir	n	\bar{x}	Ss
Benlik Saygısı	0-1499 TL	22	3.15	.481
	1500-2999 TL	174	3.62	.825
	3000-5999	66	3.31	.629
	6000-9999 TL	24	3.29	.550
	Toplam	286	3.50	.758
Kendilik Kavramının Sürekliliği	0-1499 TL	22	3.04	1.122
	1500-2999 TL	174	3.39	1.036
	3000-5999	66	3.05	1.413
	6000-9999 TL	24	3.76	.954
	Toplam	286	3.32	1.147
İnsanlara Güven Duyma	0-1499 TL	22	2.95	.832
	1500-2999 TL	174	2.76	.963
	3000-5999	66	2.53	.721
	6000-9999 TL	24	2.24	.777
	Toplam	286	2.69	.902
Eleştiriye Duyarlılık	0-1499 TL	22	1.58	1.139
	1500-2999 TL	174	1.87	.926
	3000-5999	66	1.86	1.063
	6000-9999 TL	24	2.12	.851
	Toplam	286	1.86	.973

Tablo 11’ de anne babaların aile gelirine göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık boyutları betimleyici istatistik değerleri görülmektedir.

Anne babaların aile gelirlerine göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılıkları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Anlamlılık görülmeyen tabloları EK’ de paylaşılmaktadır.

Tablo 11a: Anne babaların aile gelirine göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Benlik Saygısı	Gruplar arası	9.721	3	3.246	5.943	.001*
	Grup içi	157.235	288	.545		
	Toplam	166.956	291			

* p<.05

Tablo 11a' da Anne babaların aile gelirine göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların bütçelerine göre benlik saygılarının ($F_{3-288}=5.943$, $p<.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda geliri 1500-2999 ($\bar{x} = 3.62$) olan ailelerin, geliri 0-1499 TL ($\bar{x} = 3.15$) olan ailelere ve geliri 3000-5999 TL ($\bar{x} = 3.31$) olan ailelere göre benlik saygısı puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha fazla çıkmıştır. Bu da geliri 1500-2999 TL olan ailelerin, geliri 0-1499 TL ve geliri 3000-5999 TL olan ailelere göre daha olumsuz benliğe sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 11b: Anne babaların aile gelirine göre kendilik kavramı sürekliliklerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kendilik Kavramının Sürekliliği	Gruplar arası	12.027	3	4.020	3.114	.026*
	Grup içi	371.800	288	1.294		
	Toplam	383.827	291			

* p<.05

Tablo 11b’ de anne babaların aile gelirine göre kendilik kavramı sürekliliklerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların bütçelerine göre kendilik kavramı süreklilikleri ($F_{3-288}=3.114, p<.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda geliri 3000-5999 TL ($\bar{x}=3.05$) olan ailelerin, geliri 1500-2999 TL ($\bar{x} = 3.39$) olan ailelere ve geliri 6000 TL ve üzeri ($\bar{x} = 3.76$) olan ailelere göre kendilik kavramı süreklilik puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha az çıkmıştır. Bu da geliri 3000-5999 TL olan ailelerin, geliri 1500-2999 TL ve geliri 6000 TL ve üzeri olan ailelere göre kendilik kavramlarının daha sürekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 11c: Anne babaların aile gelirine göre insanlara güven düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İnsanlara Güven Duyma	Gruplar arası	10.622	3	3.545	4.510	.004*
	Grup içi	225.979	288	.783		
	Toplam	236.601	291			

*p<.05

Tablo 11c’ de Anne babaların aile gelirine göre insanlara güven düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların bütçelerine göre insanlara güven düzeyleri ($F_{3-288}= 4.510, p<.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda geliri 6000 TL ve üzeri ($\bar{x} = 2.24$ olan ailelerin, geliri 0-1499 TL ($\bar{x} = 2.95$) olan ailelere ve geliri 1500-2999 TL ($\bar{x} = 2.76$) olan ailelere göre insanlara güven duyma puanları

istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha az çıkmıştır. Bu da geliri 6000 TL ve üzeri olan ailelerin, geliri 0-1499 TL ve geliri 1500-2999 TL olan ailelere göre insanlara güvenlerinin daha fazla olduğu gör÷lmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, bu sonuçlara ilişkin tartışmaya ve önerilere yer verilmiştir.

TARTIŞMA

Bu araştırma kapsamında en az bir çocuğu olan evli çiftlerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarıyla benlik saygıları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ayrıca anne-babaların benlik saygıları üzerinde etkili olabileceği düşünülen bazı sosyo-demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, iş durumu, gelir düzeyi, evlilik yılı, eğitim durumu ve çocuk sayıları) benlik saygısına etkileri araştırılmıştır. Bu çalışmalar sonrasında elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin tartışmalar şu şekildedir

- Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygısı alt boyutları arasındaki ilişki

Anne babaların aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu doğrultuda rosenberg benlik saygısı ölçeği 4 alt boyutu ile (benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık), aile hayatı ve çocuk yetiştirme ölçeğinin 5 alt boyutu (aşırı koruyucu aile tutumu, demokratik ve eşitlikçi aile tutumu, ev kadınlığını reddedici aile tutumu, karı-koca geçimsizliği, baskıcı ve disiplinli aile tutumu) arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda Tablo 3'te gösterildiği üzere; benlik saygısı alt boyutu ile demokratik-destekleyici aile tutumu arasında negatif yönlü, ev kadınlığını reddedici tutum ve baskıcı-disiplinli tutum arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu verilere göre benlik saygısı ölçeğinden puanlar arttıkça (olumsuz benliğe yaklaştıkça) ebeveynlerin demokratik-eşitlikçi tutumlarında azalma görülmüştür. Yani olumlu benliğe sahip ebeveynlerin daha eşitlikçi ve demokratik davrandıkları ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sonucuna göre eşitlikçi ve demokratik tutum çocuk yetiştirmede ebeveynlerde olması gereken en ideal tutum olarak değerlendirilmektedir.

Demokratik ve eşitlikçi ebeveynler çocuğun sadece fizyolojik ihtiyaçlarını değil aynı zamanda manevi ihtiyaçlarını da gideren, çocuklarına şeffaf olan koyduğu sınırları mantıksal olarak belirginleştiren çocuklarına göre keyfi davranmayan çocukları tarafından da bu tutumları kabul edilen anne babalardır (Oskay,1990; Örgün, 2000).

Benlik ise bireyin kendisi ile ilgili yorumlamaları sonucu ulaştığı sonuç olarak açıklanmıştır. Olumlu benliğe sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirmede daha eşitlikçi ve demokratik özellikler sergilemesi sağlıklı ebeveyn sağlıklı çocuk sonucuna işaret etmektedir.

Bunun yanında ebeveynlerin benlik saygısı puanları arttıkça (olumsuz benliğe yaklaştıkça) ev kadınlığını reddedici tutum ve baskıcı-disiplinli tutum puanlarında da artış görülmüştür. Yani olumsuz benlik algısı olan ebeveynlerde ev kadınlığını reddedici tutum ve baskıcı-disiplinli tutumun daha fazla olduğu görülmüştür. Benlik saygısı bireylerin hayattan aldıkları doyum, kendilerinden ve çevrelerinden memnuniyetleri gibi birçok faktör sonucunda ortaya çıkmaktadır (Calhoun ve Acocella, 1990; Rosenberg, 1990; Yavuzer, 2000). Benlik saygısı düşük olan ebeveynlerin ev kadınlığını reddetmeleri yani evlilik hayatlarından ve çocuklarından memnun olmamaları, yaptıkları işlerden ve hayattan doyum alamamaları gibi sonuçlara işaret etmektedir. Bu durum benlik saygısının özellikleriyle örtüşmektedir. Benlik saygısındaki negatif yönlü değişimin, bireylerin ev-aile ilişkilerinde de olumsuz yönde değişime doğru gittiği görülmüştür. Aynı zamanda olumsuz benlik algısı baskıcı-disiplinli ebeveyn tutumlarıyla eş zamanlı olarak görülmüştür. Olumsuz benliğe sahip ebeveynlerin çocukları üzerinde de baskı oluşturdukları, onları kendi isteklerine göre şekillendirdikleri ve çocuklarının düşüncelerine değer vermedikleri görülmüştür. Bu durumda benlik saygısının sadece bireyi değil bireyin tüm çevresini etkileyen özellikler olduğu görülmüştür. Schultz ve Schultz (2009) bu durumu benzer şekilde benlik saygısı ile çevrenin birbirini karşılıklı olarak etkilediğini belirtmiştir. Bireyin hem çevresiyle olan etkileşiminde rol oynarken aynı zamanda çevre ile etkileşimin sonucunda da benlik saygısı yeniden yapılandırılmaktadır. Yani çevresel etkileşimler ile benlik saygısının birbirlerinin hem sebebi hem de sonucu olarak açıklayabiliriz.

Ebeveynlerin insanlarla iyi geçinme düzeyleri alt boyutu puanları arttıkça, demokratik ve eşitlikçi ebeveyn tutum puanlarında azalma görülmüştür. Yani ebeveynlerin insanlarla iyi geçinme düzeyleri olumluya doğru arttıkça, demokratik ve eşitlikçi ocuk yetiştirme özellikleri de artmaktadır. İnsanlarla iyi geçinme, kendisi ve çevresi için uyumlu hareket edebilen insanların özellikleridir (Robins, Hendin ve Trzesniewski, 2001). Hem kendisini hem de çevresi için duyarlı olan ve iyi geçinen insanların çocuklarına karşı da aynı tepkileri göstermesi beklenir. Yapılan bu araştırmada da çocuklarına karşı demokratik ve eşitlikçi tutum sergileyen ebeveynlerin insanlarla iyi geçinme düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin eleştiriye duyarlılık düzeyleri alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça aşırı koruyucu ocuk yetiştirme tutumu alt boyutundan aldıkları puanların da arttığı görülmüştür. Yani ebeveynlerin eleştiriye duyarlılıkları arttıkça çocuklarına karşı daha fazla koruyucu oldukları, benzer Şekilde eleştiriye duyarlılıkları azaldıkça daha az koruyucu tutum sergiledikleri görülmüştür. Eleştiri karşıdaki kişiye beğenmemek ve kendi istediği gibi olmaya zorlamak olarak görülebilir (Sakai ve ark., 2008). Eleştiriye duyarlı bireyler çevrenin söylediklerine fazlaca önem veren ve eleştiri almamak için kendisini yıpratın insanlardır (Sorensen, 2006). Ebeveynlerin çocuklarına karşı eleştirileri de çocuklarının beğenmedikleri düşünce ve davranışları üzerinde olmaktadır. Eleştiriye fazla duyarlı olan ebeveynler kendilerinin haklı ve sorunsuz olduğuna yönelik sağlam inançları olan ebeveynlerdir.

Muhlenkamp ve Sayles (1986) benlik saygısının yaşam biçiminin göstergesi olduğunu ve içinde bulunulan sosyal evre ile kendine saygı duyma arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu yönüyle ebeveynlerin benlik saygıları hem kendilerini hem de çevrelerini etkilemektedir. Bu araştırmada da grldği gibi benlik saygısının farklı boyutları ile birçok ebeveyn tutumu arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür. Özellikle benlik saygısı ile demokratik-eşitlikçi ebeveyn arasında görülen pozitif yönlü yüksek ilişkibunun en iyi göstergesi olmuştur. Bu da ebeveynlerin benliklerinin yani bireysel olarak kendilerinin geliştirilmesinin hem çocuklarını hem de çevrelerini olumlu etkileyeceğini göstermektedir.

Demografik değişkenler ile benlik saygısı alt boyutlarına yönelik tartışma

- Anne babaların yaşlarına göre benlik saygısı alt boyutları arasındaki ilişki

Anne babaların yaş ile benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda yaş ile benlik saygısı, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık düzeyleri arasında negatif yönlü; kendilik kavramının sürekliliği arasında ise pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Ancak yaş ile benlik saygısı, insanlara güven duyma düzeyleri ve kendilik kavramının sürekliliği arasındaki ilişki yok denecek kadar azdır. Buna göre yaş ile ebeveynlerin benlik saygısı, insanlara güven duyma ve kendilik kavramının süreklilik düzeyleri arasında ilişki bulunmadığı söylenebilir. Erbil, Divan ve Önder (2006) bu araştırma bulgularına benzer şekilde ergenlerin benlik saygıları üzerinde yaptığı araştırmada yaşlara göre benlik saygısı düzeylerinde farklılık olmadığını görmüştür. Yine Özkan (1994) benzer şekilde benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Jacoby (1996) benliğin bireyin bir parçası olduğunu ve her yönüyle etkileyeceğini belirtmiştir.

Yaş ile eleştiriye duyarlılık boyutunda ise negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Yani yaşı ilerleyen ebeveynlerin eleştiriye daha az duyarlılığa sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş ilerledikçe ebeveynlerin çocuk yetiştirme deneyimlerinin artması ile birlikte kendilerine güvenini artırmakta ve hoşgörülü olmanın önemini daha iyi kavradıkları düşünülmektedir. Bununda yaş ilerledikçe ebeveynlerin eleştiriye daha az duyarlılığa sahip olduklarını söyleyebiliriz.

- Anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygısı alt boyutlarına yönelik tartışma

Anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yapılan araştırmalara bakıldığı zaman benzer ve farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar görülmektedir.

Güngör (1998) yaptığı araştırmada kızlar ve erkekler arasında benlik saygısı açısından herhangi bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Erbil, Divan, Önder (2006) cinsiyetler ile benlik saygısı arasında ilişki bulamamıştır. Şahin (2015) de benzer şekilde ergenlik dönemindeki çocuklarla yaptığı çalışmada cinsiyet ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bunun yanında Hatipoğlu (1996) yaptığı araştırmada kızların benlik saygısı puanlarının erkeklere göre daha düşük olduğunu bulmuş.

Bu araştırmada cinsiyetlere göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık puanları arasında farklılık görülmemiştir. Bunda araştırma örnekleminin İstanbul gibi büyük şehir seçilmesinin ve toplumsal gelişimle birlikte kadın-erkek arasındaki farkın azalmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Literatürdeki çalışmalara baktığımız zaman bu bulguyu destekleyen ve karşı çıkan birçok bulgu mevcuttur.

- Anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygısı alt boyutlarına yönelik tartışma

Anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği ve insanlara güven duyma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Evlilik yılları ile eleştiriye duyarlılık düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Araştırma sonucunda 0-4 yıl evli çiftlerin 5-9 yıl ve 15 yıl üzeri çiftlere göre eleştiriye duyarlılık düzeylerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Evlilik yılı düşük olan ebeveynlerin eleştiriye karşı daha olumlu yaklaştıkları görülmektedir. Bunun üzerinde evliliğin ilk yıllarında eşlerin birbirlerine karşı daha aşk, sevgi dolu hissetmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Evlilik ilerledikçe iş, geçim, çocuk gibi diğer stres faktörlerinin ortaya çıkması ebeveynler üzerinde de etki oluşturmaktadır. Bundan dolayı evlilik yılları uzadıkça eleştiriye karşı daha duyarlı ebeveynlerin oluştuğu düşünülmektedir. Literatür incelendiği zaman stresin bireyleri daha gergin, daha hassas hale getirdiği ve çevreye karşı toleransının azaldığı ile ilgili bulgular mevcuttur (Lovibond ve Lovibond, 1995; Feldman ve Garrison, 1993). Özellikle bu stres

faktörünün evlilik yılı arttıkça eleştiriye daha duyarlı olunmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

- Anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygısı alt boyutlarına yönelik tartışma

Anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırma kapsamında en az 1 çocuğu olan aileler incelendiği için bu ailelerin çocuğunun olma duygusuna sahip oldukları düşünüldüğünden bu konuda farklılık görülmemesi normal karşılanmıştır.

- Anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygısı alt boyutlarına yönelik tartışma.

Anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma ve eleştiriye duyarlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yapılan araştırmalara bakıldığında bu bulgulara benzer ve farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar görülmektedir.

Erbil, Divan, Önder (2006) eğitim durumuna göre benlik saygısı puanlarında anlamlı farklılıklar bulmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısının arttığı görülmüştür. Güngör (1989) benzer şekilde ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısı puanları da artmış. Çam, Khorshid ve Altuğ Özsoy'un (2000) yaptığı araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça benlik saygısı puanlarının da arttığı gözlenmiştir. Dinçer (2008) yaptığı araştırmada, demokratik tutumun görüldüğü ailelerde genellikle anne babanın eğitim düzeyi yüksekken, otoriter tutumun hakim olduğu ailelerde ise, anne babanın eğitim düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırma kapsamında da benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği ve eleştiriye duyarlılık boyutlarında eğitim durumu yüksek olan katılımcıların daha olumlu sonuçlar aldığı görülmüştür. Bunda eğitimin insanları psikolojik olarak da geliştiren bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Eğitimli bireylerin kendilerine ve çevrelerine yönelik daha

duyarlı oldukları dolayısıyla benlik saygısına ait puanlarının da daha olumlu olduğu düşünülmektedir.

- Anne babaların iş durumlarına göre benlik saygısı alt boyutlarına yönelik tartışma

Anne babaların çalışıp çalışmama durumuna göre benlik saygıları, kendilik kavramının sürekliliği, eleştiriye duyarlılık düzeyler ve insanlara güven duyma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

İnsan hayatı boyunca hep bir şeylerle meşgul olmaktadır. Örneğin annelik görevi yapan birey bunu bir işten daha farklı bir boyutta bunu bir vazife olarak görebilmektedir. Yine iş arayan bir birey iş ararken bile bir iş yaptığını düşünebilmektedir. Ayrıca bu çalışmada hiç bir işi olmayan birey ya annedir yada babadır. Bu durum anne baba olmanın yerine getirmesi gereken sorumlulukları olduğunu göstermektedir. Bu sorumluluk duygusu da kişinin bir görevinin yada işinin olduğunun bilincinde olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla çalışan yada çalışmayan ebeveynlerin iş durumuna göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, eleştiriye duyarlılık ve insanlara güven duyma düzeyleri arasında farklılığın görülmemesi normal olarak karşılanmaktadır. Yine Erbil, Divan, Önder (2006) yaptığı araştırmada mesleklere göre benlik saygısı puanlarında herhangi bir farklılığa ulaşamamıştır.

- Anne babaların aile gelirlerine göre benlik saygısı alt boyutlarına yönelik tartışma

Anne babaların aile gelirlerine göre benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği ve insanlara güven duyma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. Eleştiriye duyarlılık ile aile bütçesi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Geliri 1500-2999 TL olan ailelerin geliri 0-1499 TL ve 3000-5999 üzeri olan ailelere göre daha olumsuz benliğe sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Özkan (1994) benzer şekilde orta gelir gurubunda benlik saygısında tersine durum görmüş, gelir düzeyi arttıkça benlik saygısının yükseldiğini, gelir düzeyi azaldıkça benlik saygısının

düşüğünü görmüştür. Geliri 3000-5999 TL olan ailelerin kendilik kavramı süreklilik düzeyleri geliri 1500-2999 TL ve 6000 TL ve üzeri olan ailelere göre kendilik kavramı süreklilik düzeylerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Geliri 6000 TL ve üzeri olan ailelerin ise diğer gruplara göre insanlara güven duyma düzeylerinin daha fazla çıktığı görülmüştür.

Bu araştırma neticesinde geliri 1500-2999 TL olan ailelerin benlik saygılarının en düşük olduğu gözükse de ortalamalar incelendiği zaman yüksek geliri olan ailelerin benlik saygılarının yüksek, düşük gelirlili olan ailelerin benlik saygılarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle maddi gücün aynı zamanda bireyin psikolojik özelliklerini de etkilediği söylenebilir. Maddi olanakları iyileştikçe çevresel uyarıcılara daha az önem verildiği ve bireyin daha çok kendisine değer verdiği düşünülmektedir. Bundan dolayı benlik saygısı daha yüksek olmaktadır. Maddi olarak düşük seviyede olan bireyler ise daha çok çevresiyle etkileşim kuracağı düşünülmektedir bu da ister istemez dışsal uyarıcılara fazla önem vermeleri anlamına gelmektedir. Bu yüzden benlik saygıları daha düşük çıkabilmektedir.

İnsanlara güven duyma düzeyleri incelendiği zaman ailelerin gelir seviyelerinin önemli olduğu görülmektedir. Gelir seviyesi yükseldikçe insanlara güven duymanın da arttığı, gelir seviyesi düşükçe insanlara olan güvenin azaldığı görülmektedir. İnsanların maddi özgürlüklerinin hem kendilerine hem de çevrelerine daha hâkim olmaları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Çevrelerini kendi isteklerine göre oluşturabilmekte ve kendi hayatlarında daha fazla söz sahibi olabilmektedirler. Bu da diğer insanlarla olan ilişkilerini etkilemektedir. Maddi olanakları düşük olan ailelerin ise hayatları üzerinde daha az söz sahibi olmaları ve çevrelerine daha fazla ihtiyaç duymaları düşünüldüğünden insanlarla ilişkilerinin de olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu yüzden insanlara güven düzeylerinin daha düşük olduğu düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yönelik önerilere ve sonraki araştırmalara yönelik getirilebilecek öneriler bu bölümde ele alınmıştır.

Aile ve çocuk, psikoloji literatüründe en sık araştırılan konulardan olmuştur. Çocukların psikolojik sağlıkları üzerinde ailelerin etkisi, aile bireylerinin kendi arasındaki ilişkisinin çocuk üzerindeki etkisi ve ebeveyn tutumları üzerinde birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırma ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları araştırılmıştır. Aynı zamanda anne babaların benlik saygıları üzerinde etkisi olabileceği düşünülen bazı bağımsız değişkenlerin etkisi araştırılmıştır.

Bir çocuğun sağlıklı gelişiminde anne ve babanın tutumları çok belirleyicidir. Zihinsel ve psikolojik bozuklukları, şiddeti ve suçu önlemenin en temel önleyici ölçütü budur. Bir çocuk için bu güvenli bağın sağlanmış olması; doktorların, psikiyatristlerin ve psikologların, öğretmenlerin, polislerin, hakimlerin varlığından çok daha önemlidir.

Bir bireyin gelişim sürecinde doyuma ulaştırılması gereken ihtiyaçlar sadece fizyolojik ihtiyaçlardan ibaret değildir. Bireyin daha sağlıklı bir evrim geçirmesi için sevgi, saygı, güven ve ilgi gibi ihtiyaçlarının da doyuma ulaşması gerekmektedir. Aile içerisinde bu psikolojik ihtiyaçlar ebeveynlerce temin edilmediği takdirde doyurulmamış bu ihtiyaçlar yaşam boyu bireyin duygusal dünyasını, kişiliğini, davranışlarını, kişiler arası ilişkilerini, iletişim tarzını ciddi anlamda olumsuz yönde etkileyecektir.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumu neredeyse tüm tutumları etkilediği sonucu düşünüldüğünde bu konuda yapılacak eğitim çalışmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Çocuk yetiştirme konusunda aileleri yönlendirici programlar düzenlenmeli ve her ebeveyn bu programlara dahil olmalı ayrıca temel eğitim kapsamında, çocuk gelişimi ve eğitimi, çocuklara doğru yaklaşım biçimi konularının yer alması için çaba gösterilmelidir.

Anne ve babaların eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının azaldığı için anne ve babanın eğitim düzeylerini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.

Ailenin gelir düzeyi düştükçe ebeveynlerin olumsuz tutumlarının artması nedeniyle gelir düzeyi düşük olan ailelere ulaşılmalıdır. Ailelerin maddi olarak güçlendirilmesi aile bireylerinin hem bireysel olarak daha olumlu hem de çevresel olarak ilişkilerinde daha güçlü oldukları görülmektedir. Bu nedenle ülke politikaları olarak ailelerin maddi olanaklarının artırılması aile içinde ve dolayısıyla toplum içindeki psikolojik sağlığı da olumlu etkileyecektir.

Eşlerin kendilerini çocuk yetiştirme konularında yeterli görmeleri olumlu tutum geliştirmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle uzmanların eşlerin özellikle de annenin kendini yeterli hissetmeme nedenleri üzerinde durması gerekmektedir. Sağlık uzmanları aile çocuk sahibi olmaya karar vermeden önce özellikle annenin kendini yetersiz hissettiği yönlerini tespit etmesinde yarar görülmektedir. Ayrıca uzmanlarca etkili aile planlaması hizmetleri sunularak ailenin kendini yeterli hissettiği dönemde çocuk sahibi olması sağlanmalıdır.

Çocuk sahibi olma kararı veren çiftlerin çocuklarını büyütürken kullanacakları doğru anne-baba tutumlarının ve gerekli olacak diğer birçok bilginin belli kurumlar kontrolünde, geç kalmadan, sistematik olarak anne-baba eğitim kursları şeklinde yapılması etkili olacaktır.

Anne ve babanın bilinçli veya bilinçsizce sergilediği, “demokratik”, “otoriter” veya “ilgisiz” tutumlar, benlik saygısını düşürücü, artırıcı rol oynayabilmektedir. Çünkü çocuğun demokratik ortamda yetişmesi kendini rahat ifade edebilme, kendini değerli görme gibi özellikler kazanmasını sağlayacaktır.

Çalışan annelerin olumsuz tutumları azaldığı için kadının iş yaşamında yer almasının desteklenmesi, kadını güçlendirme çalışmalarında rol alınması, ev hanımı olan annelerin çocuk yetiştirme konusundaki eğitim programlarına katılımlarının sağlanması yararlı olacaktır.

Aileler sevecen bir tutumla yaklaşmalı ve onları kabul görülen ortamda yetiştirerek yeteneklerini geliştirilmelerine olanak sağlamalıdır.

Yeterli zaman ayrılmalı ve iyi dinleyici olunmalı, aileden beklentilerini açıkça ifade edebileceği ve her konuda rahatça konuşabileceği uygun ortamlar oluşturulmalı, alınan kararlarda etkin rol almaları sağlanmalıdır.

Bu çalışmada demokratik-eşitlik tutum üzerinde benlik saygısının ve insanlara güven duymanın etkili olduğu görülmüştür. Buradan hareketle aile bireylerinin psikolojik olarak güçlendirilmesiyle benlik algılarının geliştirilmesi sağlanmalı ve anne ve baba kendi aralarındaki ilişkide demokrasi kültürünü yaşatarak çocuklarına örnek olmalıdır. Bu şekilde ebeveynler daha demokratik-eşitlikçi tutum sergileyecekler ve bu da doğrudan çocuk sağlığına etki edecektir.

Anne ve babalar çocuklarını ergenlik dönemi hakkında bilgilendirmeli, ihtiyaç duymaları halinde aileler profesyonel yardım almaları yönünde desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.

Okulda öğretmenler tarafından çocuğun benlik saygısına olumlu katkı sürdürülmeli, çocukları, aileleri ve öğretmenleri de kapsayan daha ileri çalışmalar yapılmalıdır.

Anne ve baba tutumlarının tanıtımına yönelik yapılan bilgilendirme çalışmalarında kuramsal bilginin daha az etkili olacağı düşünülebilir. Bu bilgilendirmenin daha kalıcı etkiler yaratabilmesi için “doğru anne ve baba tutumlarını ve aile iletişimini “ konu alan, kamu reklamı ve diziler yapılabilir.

Bu araştırma İstanbul ilinden alınan veriler doğrultusunda yapılmıştır ve tüm ebeveynlere genellenmiştir. Sonraki çalışmaların farklı illerden, farklı sosyo-kültürel çevrelerden veriler toplayarak araştırma bulgularını daha genişletmeleri bundan sonra yapılacak çalışmalar için öneri olarak sunulabilir.

Sonuç olarak bu araştırma ailelerin çocuk yetiştirme tutumları ile benlik saygıları arasında bazı ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur. Bu ilişkilerin boyutu ve niteliği hakkında bilgi verilmiştir. Aynı zamanda ebeveynlerin benlik saygıları üzerinde etkili olan bazı nitelikler hakkında bilgi verilmiştir. Ebeveyn tutumlarının ve ebeveynlerin benlik saygılarının bireylerin hem kendi mutlulukları hem aile içi mutlulukları hem de

ülke olarak mutluluğa ulaşma açısından önemlidir. Bu yönüyle araştırma bulgularının önemli sonuçlar ortaya koyduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adler, A. (2001). *Yaşama Sanatı* (Çev. Kamuran Şipal), Say Yayınları

Adler, A. (2002). *İnsanı Tanıma Sanatı* (Çev. Kamuran Şipal), Say Yayınları

Alisinanoğlu, F. (1995). *Üniversite öğrencilerinin ben (ego) durumları ile ana-baba tutumlarını algulamalarını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi*, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Approach, A.C. (2014). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları* (Çev. Füsun Akkoyun), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Archer, C. (2003). *Trauma, attachment, and family permanence: fear can stop you loving*, Jessica Kingsley Publishers.

https://books.google.com.tr/books?id=mbGMDxF3QccC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gs_bse_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, (Özgün eser 2003 tarihlidir)

Arıca, O.T. (1999). *Grupla psikolojik danışma yoluyla benlik ve mesleki benlik saygısının geliştirilmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Atkinson, L.R., Atkinson, C. R., Smith, E. E., Bem, J. D., ve Hoeksema-Nolen, S. (1999). *Psikolojiye Giriş*, (Çev. Y. Alogan), Ankara: Arkadaş Yayınları.

Aydın, B. (1996). *Benlik Kavramı ve Ben Şemaları*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 8, 41-47.

Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*, İstanbul: SFN Baskı.

Aydın, O. (1987). *Davranış Bilimlerine Giriş*, (Yayın No:173). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi.

Batmaz, V., Isın, G. ve Tolon, B. (1985). *Ben ve Toplum*, Ankara: Teori Yayınları.

Baysal, A. C. ve Tekarslan, E. (1981). *Davranış Bilimler*, İstanbul. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.

Biricik, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinde algılanan anne baba tutumları ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Branden, N. (1992). *Power of Self Esteem*, Barnes and Noble Books. <https://www.amazon.com/Power-Self-Esteem-Inspiring-Important-Psychological/dp/1558742131>(Özgün eser 1992 tarihlidir)

Burce P. ve Cast (2002). A theory of self-esteem. *Social forces*,80(3), 1041-1068.

Burger, J. (2006). *Kişilik*, Kaknüs Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*,

Calhaun, J. F. ve Acocella, J. R. (1990). *Psychology of Adjustment and Human Relationships*, New York: McGraw-Hill Publishing Company. <https://www.amazon.com/Psychology-Adjustment-Human-Relationships-Calhoun/dp/0075577380>(Özgün eser 1983 tarihlidir)

Cleghorn, P. (1996). *The Secrets of Self-esteem: A New Approach for Everyone*, Element Books Limited. <https://www.amazon.com/Secrets-Self-Esteem-New-Approach-Everyone/dp/1852307773>(Özgün eser 1996 tarihlidir)

Corey, G. (2008). *Psikolojik danisma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*, Mentis Yayıncılık, Ankara.

Cüceloğlu, D. (2008). *İnsan ve Davranışı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çam, O., Khorshid, L., ve Altug-Özsoy, S. (1998). *Examination of the effect of students' work behavior, exam anxiety and self esteem on their level of success*, In Proceedings of the 6th National Nursing Congress with International Participation, Abstract Book, Ankara (pp. 355-362).

Çaplı, O. (1993). *Çocukların gençlerin eğitimi*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Çuhadaroğlu F.(1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Tıpta Uzmanlık Tezi, Ankara.

Dilek, H. (2007). *Farklı eğitim programlarına devam eden lise 11. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.

Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Durmuş, R. (2006), *3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile AnneBaba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Duru, A. (1995). *İlkokul 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile ana baba tutumları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Düzgün, Ş. (1995). *Lise öğrencilerinin psikolojik belirtileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiler*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Eftekin, P. (2015). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Engel, B. (2010). *Healing your emotional self: A powerful program to help you raise your self-esteem, quiet your inner critic, and overcome your shame*, John Wiley and Sons.<https://www.amazon.com/Healing-Your-Emotional-Self-Self-Esteem/dp/0470127783>(Özgün eser 2007 tarihlidir)

Erbil, D. N., Divan, D. Z., ve Önder, D. P. (2006). *Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi*, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 10(10).

Erginoğlu, E.S. (2015). *Kardeş ilişkileri, anne - baba tutumu, davranış ve uyum problemlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ertem, Ü. ve Yazıcı, S. (2006). *Ergenlik döneminde psiko-sosyal sorunlar ve depresyon*, Aile ve Toplum Dergisi, 3(9); 7-12.

Feldman, R. S. ve Garrison, M. (1993). *Understanding psychology*, New York, NY: McGraw-Hill.<https://www.amazon.com/Essentials-Understanding-Psychology-Robert-Feldman/dp/0077861884>(Özgün eser 1993 tarihlidir)

Fenell, D. ve Weinhold, B. (1989). *Counseling Families Colorad.:* Love Pub. Com.<http://www.abebooks.com/book-search/title/counseling-families-an-introduction-to-marriage-and-family-therapy/>(Özgün eser 1988 tarihlidir)

Gazeloğlu, C. (2000). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin psiko-sosyal gelişimine ana baba tutumunun etkisinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Gençtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları*, (Çev. Ed.: İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım), Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları, Ankara.

Guindon, M. H. (Ed.). (2010). *Self-esteem across the lifespan: Issues and interventions*, Taylor & Francis.<https://www.amazon.com/Self-Esteem-Across-Lifespan-Issues-Interventions/dp/0415996996>(Özgün eser 2009 tarihlidir)

Gülerce, A. (1990). *Aile Terapisinin Psikolojiye Getirdiği Epistemolojik Yenilik*, Psikoloji Dergisi. 7,25.

Güloğlu, B. (1999). *Benlik saygısı geliştirme programının ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Gültekin, G. (2003). *9-14 Yaş Grubundaki Akut ve Kronik Hastalığı Olan Çocukların Denetim Odağı ve Benlik Kavramı Düzeylerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi

Güngör, A. (1989). *Lise öğrencilerinin özsaygı düzeylerini etkileyen etmenler*, Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Hacıömeroğlu, A.B. (2008). *Algılanan anne-baba tutumları, sorumluluk algısı ve yaşam olaylarının obsesif kompulsif belirtileri yordama gücü: Bilişsel modelin sınanması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara.

Hackney, H. ve Cormier, S. (2008). *Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri*, Psikolojik Yardım Süreci El Kitabı. Mentis Yayın.

Haktanır, G. ve Aktaş, Y. (1995). *3 – 4 yaş çocuklarının motor gelişim özelliklerinin incelenmesi*, 10. Okulöncesi ve eğitimi yaygınlaştırma semineri, İstanbul.

Hanyaloğlu, E. (1995). *Okul Öncesi Kurum Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri ile Sahip Oldukları Anne-Babalık Tutumları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Harter, S. (1983). *Development perspectives on the self-system. Handbook of child psychology: formerly Carmichael's Manual of child psychology*, Paul H. Mussen, editor.

Hatipoğlu, Z.T. (1996) *Ergenlik çağındaki öğrencilerin benlik tasarım düzeyleri ile algılanan anne davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

İkizoğlu, M. (1993). *Demokratik ve Otoriter ana-baba tutumlarının, lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısı üzerine etkisi*, Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Jacoby, M.,ve Brooke, R. (1996). *Shame and the Origins of Self-Esteem*, Journal of Analytical Psychology, 40(4), 611-611. <https://www.amazon.com/Shame-Origins-Self-Esteem-Jungian-Approach/dp/0415105803>(Özgün eser 1996 tarihlidir)

Jung, C.G. (2001). *İnsan Ruhuna Yöneliş*. Say Yayınları

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, Kültürel Psikoloji*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Kaya, Z. (2010). *Madde Kullanan ve Kullanmayan Ergenlerin Kişilik Özellikleri ve Benlik Saygısı Açısından Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Kulaksızoğlu, A. (2003). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kulaksızoğlu, A. (2010). *Çocuk ve Ergenin Eğitiminde Anne Baba Tutumları*, Timaş Yayınevi

Kuzgun, Y. (1978). *Ben Kavramı ve Meslek Seçimi*, Psikoloji Dergisi, 4, 12-17.

Lovibond, P. F. ve Lovibond, S. H. (1995). *The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories*, Behaviour research and therapy, 33(3), 335-343. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/000579679400075U> (Özgün eser 1995 tarihli dir)

Ludlow, L. H. ve Howard, E. (1990). *The Family Map: A Graphical Representation of Family Systems Theor*, Educational and Psychological Measurement. Summer, vol.50

Luxmoore, N. (2008). *Feeling like crap: Young people and the meaning of self-esteem*, Jessica Kingsley Publishers. <https://www.amazon.co.uk/Feeling-Like-Crap-Meaning-Self-Esteem/dp/1843106825> (Özgün eser 2008 tarihli dir)

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction*. (Ed. P.H.Mussen ve E.M.Hetherington), Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality, and Social Development. New York: Wiley

Mckay ve Fanning (2005). *Self-esteem*, New Harbinger Publications. https://books.google.com.tr/books/about/Self_Esteem.html?id=Qp26_K5Fs_vQC&redir_esc=y (Özgün eser 2005 tarihli dir)

Mendi, E. (2015). *Koşullu anne-baba tutumunun mükemmeliyetçilik, öznel iyi oluş ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi. Bursa

Mruk, C. J. (2006). *Self-esteem research, theory, and practice: Toward a positive psychology of self-esteem*, Springer Publishing

Company <http://www.springerpub.com/self-esteem-and-positive-psychology-4th-edition.html>(Özgün eser 2006 tarihlidir)

Muhlenkamp, A. F., ve Sayles, J. A. (1986). *Self-esteem, social support, and positive health practices*, Nursing Research, 35(6), 334-338.

Muslu, L. (2001). *Kırsal bölgede eşleri tarafından fiziksel şiddet gören ve görmeyen kadınların benlik saygısı düzeylerinin belirlenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Nazik, B. (2003). *Çocuk ruh sağlığı* (I), İstanbul: Yapa Yayınları.

Necla, O. (1997). *Psikolojik Testler*, Bogazici Un. Yayınlan. ISTANBUL, 1997.

Nelsen, J. and Erwin, C. 2002. *Sevginin fazlası* (Çev. Çiğdem A.), Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Oskay, G. (1981). *Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Ozankaya, Ö. (1975). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Örgün, S. (2000). *Anne Baba Tutumları ile 8.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.

Pawlak, J.L. ve Klein, H.A. (1997). *Parental conflict and self-esteem: The rest of the story*, The Journal of Genetic Psychology, 15(3), 303-313.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9255958>(Özgün eser 1997 tarihlidir)

Pearson, M. (1998). *Emotional healing and self-esteem: Inner-life skills of relaxation, visualisation and meditation for children and adolescents*, Jessica Kingsley Pub.[https://www.bookdepository.com/Emotional-Healing-Self-Esteem-Mark-](https://www.bookdepository.com/Emotional-Healing-Self-Esteem-Mark-Pearson/9781843102243)

[Pearson/9781843102243](https://www.bookdepository.com/Emotional-Healing-Self-Esteem-Mark-Pearson/9781843102243)(Özgün eser 1998 tarihlidir)

Plotnik, R. (2009). *Psikoloji'ye Giriş*, (Çev: T. Geniş). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Roberts, R. (2002). *Self-esteem and early learning: Key people from birth to school*, Sage<http://sk.sagepub.com/books/self-esteem-and-early-learning-3e>(Özgün eser 2002 tarihlidir)

Robins, R. W., Hendin, H. M. ve Trzesniewski, K. H. (2001). *Measuring global self-esteem: Construct validation of a single-item measure and the Rosenberg Self-Esteem Scal.*, Personality and social psychology bulletin, 27(2), 151-161.<http://psp.sagepub.com/content/27/2/151.abstract>(Özgün eser 2001 tarihlidir)

Rogers, C. (1965). *Significant aspects of client-centered therapy*, CreateSpace Independent Publishing.<https://www.amazon.com/Significant-Aspects-Client-Centered-Therapy-Rogers/dp/1482768607>(Özgün eser 1965 tarihlidir)

Rosenberg, M. (1965). *Society and The Adolescent Self-image*. Princeton University Press, Princeton. <http://science.sciencemag.org/content/148/3671/804>(Özgün eser 1965 tarihlidir)

Rosenberg, M. (1990). *The Self Concept: Social Pruduct and Social Force*, (Ed. Morris R. ve Ralph H. T.) Social Psychology. New Brunswick: Transaction Publishers.

Sabir, M. O. (2007). *The Effects of Race and Family Attachment on Self-Esteem, Self Control and Delinquency*, LFB Scholarly Publishing.

<https://www.lfbscholarly.com/product-detail/effects-of-race-and-family-attachment-on-selfesteem-selfcontrol-and-delinquency-the>(Özgün eser 2007 tarihlidir)

Sakai, V. T., Oliveira, T. M., Silva, T. C., Moretti, A. B. S., Geller-Palti, D., Biella, V. A., ve Machado, M. A. A. (2008). *Knowledge and attitude of parents or caretakers regarding transmissibility of caries disease*, Journal of Applied Oral Science, 16(2), 150-154.<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19089208>(Özgün eser 2008 tarihlidir)

Sancakoğlu, S., (2011). *Erken ergenlik döneminde, sosyoekonomik statü ile depresyon, kaygı ve benlik saygısı arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Fatih Üniversitesi. İstanbul.

Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2009). *Theories of Personality*, Belmont, CA: Cengage Learning.<https://www.amazon.com/Theories-Personality-Ninth-Duane-Schultz/dp/0495506257>(Özgün eser 2009 tarihlidir)

Senemoğlu, N.(1997) *Gelişim Öğrenme ve Öğretim (Kuramdan Uygulamaya)*, Ankara, Spot Matbaacılık.

Sertelin, Ç. (2003), *Aile Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Schaefer, E. S., ve Bell, R. Q. (1958). *Development of a parental attitude research instrument*, Child development, 339-361.

Soğukpınar, E., (2014). *Rehber öğretmenlerin benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Sorensen, M. (2006). *Breaking the Chain of Low Self Esteem*, Wolf Publishing Company.

Sönmez A. (2013). *İlk ve Ortaokullardaki Öğretmenlerin Benlik Saygularının Mesleki Tükenmişliğe Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Super, D. E. ve arkadaşları (1970). *Career Development: Self Concept Teory*, New York: Colombia University Teachers College

Press.https://books.google.com.tr/books/about/Career_Development_Self_concept_The_ory.html?id=aVQXAAAIAAJ&redir_esc=y(Özgün eser 1970 tarihlidir)

Şahin, E. (2015). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul

Şendil,G. (2003), *Çocuk, Ergen ve Anne Baba*, İstanbul: Çantay Yayınları.

Tavsancıl E. (2002) . *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, (1. Baskı), İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Tire, Y. (2011), *Ön Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik ile Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Tuzcuoğlu, N. (2004). *Bir Aile Olmak, Anne-Baba Olmanın Altın Kuralları*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Vasconcellas, J., Smelser, N.J. ve Mecca, A. (1989). *The Social importance of self-esteem*, University of California

Press.<http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft6c6006v5;chunk.id=0;doc.view=print>(Özgün eser 1989 tarihlidir)

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk Psikolojisi*, 13 Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi

Yavuzer, H. (1997). *Ana-Baba ve Çocuk*, 9. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi,

Yavuzer, H. (2000), *Resimleriyle çocuk*, İstanbul, 8. Baskı, Remzi Kitabevi.

Yılmaz, A. (2000), *Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin, Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Alguları Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yörükoğlu A. (2000) *Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, 11.Basım, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul

Yörükoğlu, A. (1985). *Gençlik Çağı*, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Yörükoğlu, A. (1996). *Çocuk Ruh Sağlığı*, 20. Basım. İstanbul: Özgür Yayınevi

Yurdagül, Ő. (1987). *Bazı Sosyo Ekonomik Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımına Etkisi*, Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücedağ, Ő. (1994). *Ergenlik dönemi problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki*, Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

EKLER

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu çalışma, bilimsel amaçlı bir araştırmada değerlendirilmek üzere gerçekleştirilmektedir. Kişisel bilgileriniz, hiç kimseyle paylaşılmayacaktır. Cevaplarınızı samimi olarak vermeniz araştırmanın geçerliliğini ve güvenirliğini arttıracaktır. Teşekkür ederiz.

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz:

- Erkek
 Kadın

3. Kaç yıldır evlisiniz?

- 0 - 4
 5 - 9
 10 – 14
 15 ve zeri

4. Kaç ocuğunuz var?

- 1
 2
 3
 4 ve zeri

5. Eğitim durumunuz nedir?

- İlköğretim
 Lise
 Üniversite
 Diğer (Açıklayınız).....

6. İş durumunuz nedir?

- alışıyor
 Çalışmıyor

7. Ailenizin aylık geliri ortalama ne kadardır (aile bütçesi)?

- 0-1500 TL
 1500-3000 TL
 3000-6000 TL
 6000 ve zeri

EK 2: PARI (AİLİE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU ÖLÇEĞİ)

Aşağıda verilen ifadeleri okuyup, karşılarında bulunan değerlendirme kısmında size uygun gelen kısmın altındaki parantezin içine X işareti koyunuz. Değerlendirmenizi aşağıda açıklanan şekilde yapınız.

Çok uygun buluyorum 4
Oldukça uygun buluyorum 3
Biraz uygun buluyorum 2
Hiç uygun bulmuyorum 1

Değerlendireceğiniz ifadelerde doğru veya yanlış yoktur; sadece kendi görüşünüzü işaretlemeniz gerekiyor. Araştırma için, bütün soruların cevaplandırılması çok önemli bir noktadır. Onun için bazı ifadeler birbirlerine benzer olsa da cevaplandırmanızı rica ederiz.

		Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum
		4	3	2	1
1	Çocuk yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.	()	()	()	()
2	Anne ve babalar, çocuklarını, dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.	()	()	()	()
3	Çocuk, boşa giden dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.	()	()	()	()
4	Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.	()	()	()	()
5	Çocuk yürümeyi ne kadar erken öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir.	()	()	()	()
6	Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.	()	()	()	()
7	Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki zamanını boşa geçirmesi affedilemez.	()	()	()	()
8	Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.	()	()	()	()
9	Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeter derecede özgür olmamasıdır.	()	()	()	()
10	En iyi yetişkinler, sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan çıkar.	()	()	()	()

11	Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.	()	()	()	()
12	Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.	()	()	()	()
13	Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha düzgün, daha kalıcı olur.	()	()	()	()
14	Çocuğun en gizli düşüncelerini bilmek bir annenin görevidir.	()	()	()	()
15	Anne-babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidir.	()	()	()	()
16	Bütün genç anneler, bebek bakımında beceriksiz olacaklarından korkarlar.	()	()	()	()
17	Bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalan bütün aneelerin sonunda çocuklar sinirine dokunur.	()	()	()	()
18	Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasına beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.	()	()	()	()
19	Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babaların daha anlayışlı olmalarını dilerlerdi.	()	()	()	()
20	Bir çocuğu ne olursa olsun, dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.	()	()	()	()
21	Çocuklar bencil olduklarında hep bir şeyler istediklerinde, annenin tepesinin atması çok doğaldır.	()	()	()	()
22	Çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorsa bunu anne-babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.	()	()	()	()
23	Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.	()	()	()	()
24	Çocuğu sıkı terbiye ederseniz, sonra size teşekkür eder.	()	()	()	()
25	Küçük bir çocuk, cinsiyet konusundan sakınmalıdır.	()	()	()	()
26	Bir annenin çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmeye hakkı vardır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.	()	()	()	()
27	Uyanık bir anne baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.	()	()	()	()
28	Çocuklar, anne-babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidir.	()	()	()	()
29	Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse, büsbütün şikayetçi olurlar.	()	()	()	()
30	Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.	()	()	()	()
31	Genç bir kadın henüz gençken, istediği pek çok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış gibi hisseder.	()	()	()	()
32	Anneler, çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.	()	()	()	()
33	Babalar daha az bencil olsalar, kendilerine düşen göreviyaparlardı.	()	()	()	()
34	İyi bir anne, çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.	()	()	()	()
35	Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.	()	()	()	()
36	Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.	()	()	()	()
37	Çocuklardan, sık sık ödün vermelerini, anne babaya uymalarını istemek doğru değildir.	()	()	()	()
38	Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar	()	()	()	()

39	Bir çocuğa başı derde girdiğinde dövüşmek yerine, büyüklere başvurması öğretilmelidir.	()	()	()	()
40	Anne – babalar arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler.	()	()	()	()
41	Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biri de kişinin kendini evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.	()	()	()	()
42	Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.	()	()	()	()
43	Erkek ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmeleri gerekir.	()	()	()	()
44	Çocukların sorunlarına eğilirseniz sizi oyalamak için bir çok masal uydururlar.	()	()	()	()
45	Eğer anne – babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğleirse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.	()	()	()	()
46	Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.	()	()	()	()
47	Bir çocuk eninde sonunda anne – babasınınkinden daha üstün bir akıla sahip olamayacağını öğrenir.	()	()	()	()
48	Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştirmiyorsa belki de bu, babanın evde kendine düşen görevi iyi yapamamasından ileri geliyordur.	()	()	()	()
49	Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.	()	()	()	()
50	Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörüyle karşılanamaz.	()	()	()	()
51	Anne – babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmemeleri gerektiğini öğretmelidirler.	()	()	()	()
52	Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonar yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.	()	()	()	()
53	Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması gerekir.	()	()	()	()
54	Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.	()	()	()	()
55	Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusunu verir.	()	()	()	()
56	Anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.	()	()	()	()
57	Anne – babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.	()	()	()	()
58	Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.	()	()	()	()
59	Çocuklarının toplantılarıyla kız – erkek arkadaşlarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne – babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.	()	()	()	()
60	Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.	()	()	()	()

EK 3: ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

D – 1

MADDE 1

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ
3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 2

4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ
5. Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 3

6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 4

7. Genel olarak kendimden memnunum.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 5

8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 6

9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.
a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

D – 2

11. Kendiniz hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır ?

a.ÇOK DEĞİŞİR b.ZAMAN ZAMAN DEĞİŞİR c.ÇOK AZ DEĞİŞİR d.HİÇ DEĞİŞMEZ

12. Hiç kendiniz hakkında bir gün bir görüşe, başka bir gün farklı bir görüşe sahip olduğunuzu farkettiğiniz olur mu ?

a. Evet, sık sık olur b. Evet, bazen olur c. Evet, nadiren olur d. Hayır, hiç olmaz

13. Kendim hakkındaki görüşlerimin **çok çabuk** değiştiğini farkettim.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

14. Kendim hakkında bazı günler olumlu bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

15. Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hiç birşeyin değiştiremeyeceğini düşünüyorum.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

D – 3

16.Başınıza gerçekten bir şey geldiğinde kimse sizin durumunuzla pek ilgilenmeyecektir.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

17. İnsan doğasında yardımlaşma gerçekten vardır.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

18. Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

19. Bazı kişiler, insanların büyük çoğunluğunun güvenilebilir olduğunu, bazıları ise insanlarla ilişkilerinde çok güvenilemeyeceğini söylerler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

a. İnsanların çoğuna güvenilebilir.

b. İnsanlarla ilişkilerde çok güvenilemez.

20. İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeye mi, yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye

mi eğilimlidirler?

- a. Başkalarına yardım etmeye
- b. Kendi çıkarlarını düşünmeye

D – 4

21. Eleştiriye karşı ne kadar hassassınızdır ?

- a. Çok fazla hassas
- b. Oldukça hassas
- c. Az hassas
- d. Hassas değil

22. Eleştiri ya da azarlama beni çok fazla incitir.

- a. DOĞRU
- b. YANLIŞ

23. Yanlış yaptığınız bir şey için biri size güldüğünde veya suçladığında ne kadar rahatsız olursunuz ?

- a. Çok fazla
- b. Oldukça
- c. Rahatsız olmam

EK 4: ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ İZİN YAZISI

Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği

Turkish Association for Child and Adolescent Psychiatry

Konu: Rosenberg Ölçeği

İsa Çakılcıoğlu'nun 'Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi' konulu tez çalışmasında Türkçeye uyarlanmış 'Rosenberg benlik saygısı' ölçeğini kullanmasına izin verilmiştir.

Prof. Dr. Eyüp Sabri Ercan

Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği Başkanı

EK-5: ANLAMLILIK GÖRÜLMEMEYEN TABLOLAR

Tablo 6a: Anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygılarını karşılaştıran t testi

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	t	Sd	p
Benlik Saygısı	Erkek	143	3.42	,703	-1.36	290	.191
	Kadın	143	3.52	,804			

* $p < .05$

Tablo 6a'da anne babaların cinsiyetlerine göre benlik saygısı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Yapılan t testi sonucunda cinsiyetlere göre benlik saygısı ($t_{290} = -1.36, p > .05$) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 6b: Anne babaların cinsiyetlerine göre kendilik kavramının sürekliliklerini karşılaştıran t testi

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	t	Sd	p
Kendilik Kavramının Sürekliliği	Erkek	143	3.32	1.141	.051	290	.96
	Kadın	143	3.31	1.158			

* $p < .05$

Tablo 6b'de anne babaların cinsiyetlerine göre kendilik kavramının sürekliliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Yapılan t testi sonucunda cinsiyetlere göre kendilik kavramının sürekliliği ($t_{290} = .051, p > .05$) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 6c: Anne babaların cinsiyetlerine göre insanlara güven duyma düzeylerini karşılaştıran t testi

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	t	Sd	p
İnsanlara Güven Duyma	Erkek	143	2,65	,926	-,581	290	.55
	Kadın	143	2,72	,874			

* $p < .05$

Tablo 6c’de anne babaların cinsiyetlerine göre insanlara güven duyma düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır. Yapılan t testi sonucunda cinsiyetlere göre insanlara güven duyma ($t_{290}=-.581$, $p>.05$) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 6d: Anne babaların cinsiyetlerine göre eleştiriye duyarlılık düzeylerini karşılaştıran t testi

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	t	Sd	p
Eleştiriye	Erkek	143	1,86	,975	,061	290	,953
Duyarlılık	Kadın	143	1,84	,971			

* $p<.05$

Tablo 6d’de anne babaların cinsiyetlerine göre eleştiriye duyarlılık düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır. Yapılan t testi sonucunda cinsiyetlere göre eleştiriye duyarlılık ($t_{290}=.061$, $p>.05$) düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 7b: Anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Benlik Saygısı	Gruplar arası	.499	3	.165	.290	.836
	Grup içi	166.498	288	.575		
	Toplam	166.997	291			

* $p<.05$

Tablo 6a’ da anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların evlilik yıllarına göre benlik saygıları ($F_{3-288}=.290$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 7c: Anne babaların evlilik yıllarına göre kendilik kavramının süreklilik düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kendilik Kavramının Sürekliliği	Gruplar arası	2.471	3	.821	.620	.605
	Grup içi	381.402	288	1.322		
	Toplam	383.873	291			

* p<.05

Tablo 7c' de anne babaların evlilik yıllarına göre kendilik kavramı süreklilik düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların evlilik yıllarına göre kendilik kavramının sürekliliği ($F_{3-288}=.620, p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 7d: Anne babaların evlilik yıllarına göre insanlara güven duyma düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İnsanlara Güven Duyma	Gruplar arası	4,556	3	1.517	1.882	.135
	Grup içi	232.084	288	.803		
	Toplam	236.640	291			

* p<.05

Tablo 7d' de anne babaların evlilik yıllarına göre insanlara güven duyma düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların evlilik yıllarına göre insanlara güven duymaları ($F_{3-288}=1.882, p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 8a: Anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Benlik Saygısı	Gruplar arası	2.171	3	.721		
	Grup içi	164.825	288	.575	1.266	.289
	Toplam	166.997	291			

*p<.05

Tablo 8a’ da anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların çocuk sayılarına göre benlik saygıları ($F_{3-288}=1.266$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 8b: Anne babaların çocuk sayılarına göre kendilik kavramının süreklilik düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kendilik Kavramının Sürekliliği	Gruplar arası	.161	3	.054		
	Grup içi	383.712	288	1,332	.041	.992
	Toplam	383.873	291			

*p<.05

Tablo 8b’ de anne babaların çocuk sayılarına göre kendilik kavramı sürekliliklerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların çocuk sayılarına göre kendilik kavramı süreklilikleri ($F_{3-288}=.041$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 8c: Anne babaların çocuk sayılarına göre insanlara güven duyma düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İnsanlara Güven Duyma	Gruplar arası	2.318	3	.774	.951	.419
	Grup içi	234.322	288	.812		
	Toplam	236.640	291			

* p<.05

Tablo 8c' de anne babaların çocuk sayılarına göre insanlara güven düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların çocuk sayılarına göre insanlara güven duymaları ($F_{3-288}=.951$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 8d: Anne babaların çocuk sayılarına göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eleştiriye Duyarlılık	Gruplar arası	.823	3	.270	.282	.833
	Grup içi	274.968	288	.950		
	Toplam	275.791	291			

* p<.05

Tablo 8d' de anne babaların çocuk sayılarına göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların çocuk sayılarına göre eleştiriye duyarlılıkları ($F_{3-288}=.282$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 9a: Anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Benlik Saygısı	Gruplar arası	.465	2	.231	.405	.664
	Grup içi	166.521	289	.579		
	Toplam	166.986	291			

*p<.05

Tablo 9a’ da anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygılarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların eğitim durumlarına göre benlik saygıları ($F_{2-289}=.405$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 9b: Anne babaların eğitim durumlarına göre kendilik kavramının süreklilik düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kendilik Kavramının Sürekliliği	Gruplar arası	.192	2	.096	.073	.931
	Grup içi	383.670	289	1.328		
	Toplam	383.863	291			

*p<.05

Tablo 9b’ de anne babaların eğitim durumlarına göre kendilik kavramı sürekliliklerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların eğitim durumlarına göre kendilik kavramı sürekliliklerinin ($F_{2-289}=.073$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 9c: Anne babaların eğitim durumlarına göre insanlara güven duyma düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İnsanlara Güven Duyma	Gruplar arası	.384	2	.191	.234	.793
	Grup içi	236.257	289	.819		
	Toplam	236.640	291			

* p<.05

Tablo 9c' de anne babaların eğitim durumlarına göre insanlara güven düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların eğitim durumlarına göre insanlara güven duymaları ($F_{2-289}=.234$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 9d: Anne babaların eğitim durumlarına göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eleştiriye Duyarlılık	Gruplar arası	1.799	2	.901	.947	.386
	Grup içi	273.990	289	.949		
	Toplam	275.789	291			

* p<.05

Tablo 9d' de anne babaların eğitim durumlarına göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların eğitim durumlarına göre eleştiriye duyarlılıkları ($F_{2-289}=.947$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 11d. Anne babaların bütçelerine göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eleştiriye Duyarlılık	Gruplar arası	3.530	3	1.175		
	Grup içi	272.261	288	.943	1.247	.296
	Toplam	275.791	291			

* $p < .05$

Tablo 11d' de anne babaların bütçelerine göre eleştiriye duyarlılıklarının karşılaştırılması için yapılan ANOVA görülmektedir. Yapılan analize göre anne babaların bütçelerine göre eleştiriye duyarlılıkları ($F_{3-288}=1.247$, $p > .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir